

52428
1935
935
1435. nov. - dec
H. szep.

GYAKORLATI PEDAGOGIA

TANÜGYI FOLYÓIRAT
FELELŐS SZERKESZTŐ

VICSAY LAJOS

állami polgári iskolai tanár

TARTALOM

November

Krisztus és a gyermek. (V.) — Karácsony. —
A mese szerepe a nyelvtanulásban. — Kor-
mányzónk névünnepe. — Ünnepi beszéd a
Kormányzó Ur névünnepére. — Vitéz Garam-
szeghy Sándor: Hadurhoz! — Mesedélután:
Lendvai István: Karácsonyi zene. Zsoldos
László: Karácsony a Kárpátokban. Szathmáry
István: Karácsonyi álom. Karácsonyi történet.
Hortobágyi István: Karácsonyi ének. M. Ju-
hász Margit: Mikulás-este. Gyomlai László:
Csak egy éjszakára... Móra László: Karácsi-
sonyi imádság. Radó Antal: Kerekes Márton.
Hortobágyi István: Estharangszó. Orbán De-
zso: Szent karácsony este. Vicsay Lajos: Kará-
csónyi prólóg. — Fejes Sándor—Vicsay La-
jos: Karácsony a Menyországban. (Szinjáték.)
— Vicsay Lajos: Karácsonyi harangszó. (Szin-
játék.) — S. K.: Pásztorjáték. (Betlehemes.)
— Kovács László: Gyakorlati fogások és eljá-
rások. — Magyarország természeti és művésze-
ti kincsei.

1935

KIADÓHIVATAL:

Szeged,

Kálvária ucca 5.

Szerkesztőség : Madách ucca 17.

Előfizetési ára egész évre 6 pengő

Laprendelést, könyvrendelést és előfizetést a következő címre kérjük küldeni:

Gyakorlati Pedagógia Kiadóhivatala

SZEGED

Kálvária u. 5.

Tisztelt Kartárs Ur!

Olvassa át és amennyiben a lapra ennek dacára sem óhajt előfizetni, úgy kérjük annak mielőbbi visszaküldését, mert ellenesetben **előfizetőnek tekintjük.**

1935. november 20.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

TANÜGYI FOLYÓIRAT

Kiadóhivatal: Szeged, Kálvária-u. 5.

Előfizetési ára egy évre 6 P

Krisztus és a gyermek

Dübörög alattunk a föld és forró a levegő a szétfujt szenvedélyektől. Gyeptüzek lobbannak fel százfelé a világon s egyre nehezebb lesz az oltás. Korhadt intézmények, fakult eszmék és gondolatok védik az erőszakkal megteremtett erkölcstelen világ-békkét, félelmetes és elkéseredett uj erők forrongnak a mult ellen s a régiből és újból egyformán hiányzik Krisztus szelid bölcsesége. Ebből az elomló és kezdődő korok világvajadásából, ágyucsövek és szuronyok erdejéből olyan jó felnézni a magasba tartott gyermekre! Milyen jól esik arra gondolni, hogy ezek a puha gyermekkezek a halhatatlanság végtelen láncába kapaszkodnak, hogy uj nemzedékeiben megújhódik a föld s hogy az ágyudörgést is tulzengi a halkmuzsikáju kétezeréves szó: Engedjétek hozzám a kisdedeket...

Lehet-e ma cél, tisztaság és reménykedés egyéb, mint a kereszt magasságába emelt gyöngé emberi palánta: a ragyogó arcu gyermek? Mert ők vezetik el bűnös korunkat s bennünket, felnőtt vakokat a békés mezőkre... Krisztus keresztjéhez...

Mi mindenén átsegít a gyermek!

Mosolyában benne van minden kérdésre és kételyre a felelet. Nem szól, de megértjük; tehát néma, de erősítő, melegítő, bátorító szó. Szó, amely a hívőnek mindent mond, — a hitetlennek pedig azt: nézd, milyen botor s üres vagy nélkülem.

A gyermek mosolya hirdeti a hitet, reményt, szeretetet s édes örömet, egész életet, s ki tudja, mily végzet pihen benne? Össze van zsugorítva benne egy világ, mint levélkék a rügyben s a szirmok a bimbóban.

A gyermek jelenti a reményt: reményt, hogy az élet benne kialakul, hogy kivirágzik istenesen; hogy majd felöltözködik szépségbe s erőbe; hogy háza, vára, öröme lehet szülőinek, s mindenkinék, kivel találkozik s kezét fog.

A gyermek mosolya nagy biztatás is arra, hogy szeret engem s bátorítás, hogy ne féljek tőle; hiszen gyermek is, meg mosolyog is, meg sir is; s mikor sir, akkor ugyan valami fáj neki, de minden fájdalomnak a legalján ott sajog a szíve utánam.

Ó, édes, édes gyermekmosoly! Igézetedben állva megtisztul a lélek. Aki nem hiszi, álljon meg édesanyja, felesége előtt, amint gyermekeit öleli, becézi végtelen szerelmével. S akinek nincsen már édesanyja, vagy nincsen gyermeke, álljon oda Corregio Madonnája elé, hol a Gyermek mosolyog. Szűz Mária mosolyog s Szent Katalin mosolyog. Ez a mosoly az, amitől kiédesül a szív s mosolyogni tanul a lélek. Ez a mosoly inficiál tisztaságával, szépségével, derűjével. Aki a gyermekkel érintkezik, az maga is megtanul végül mosolyogni. Először úgy, hogy bizalma támad az isteni gyermek iránt, s azután úgy, hogy szeretetre fakad; azután úgy, hogy megtanul ragaszkodni, sőt, hogy áldozatokat is tud hozni érte, azután úgy, hogy megtanul szenvedni, mégpedig fejet hajtva s sóhajtozva, de azután úgy, hogy öröme is telik e szenvedésben, amelyet gyermekéért visel.

Azért lett a gyermekmosoly a mi házunk, otthonunk, szirtünk és fellegrvárunk... oda futunk bajok, keservek, kételyek, Isten-tagadások s szenvedések ellen: ez a mi bevehetetlen erősgünk!

A keresztény művelődés hozzáképzi az embert a változó világhoz, a környezethez, az örökérvényű krisztusi elvek alapján. A bölcséleti elvek azonosak, de változik a világ, átalakulnak a korok, de az egyetemes keresztény életnek éppen az a titka — isteni titka, — hogy minden korban megtalálja önmagának korszerű kifejezését. Ezer év előtt hitet, erkölcsöt, békés letelepülést és földművelő tudást ajándékozott a kereszténység a magyarságnak, mert ez volt a kor lelke és kulturája. Ma, a vasut és a gőzgép, a motor és a dinamó, gyártelepek és a világvárosok korszakában a krisztusi elvek változatlanok, de új a módszer és a munka, amely azt alkalmassá teszi a technikai civilizáció megnevelésére. Új környezetben a régi célokért. Az egyház szellemileg kijelölte már a korszerű utat. A Quadragesimo Anno s a pápai encikliák egész sora rávilágít az utra, amelyet követnünk kell, ha a munkáskérdést, a gyermek, a család, a nevelés és a szociális embervédelem kérdéseit korszerűen meg akarjuk oldani. Róma tudja a XX. század kötelességét, most rajtunk a sor, hogy a kinyilatkoztatott igazságokat valóra váltsuk.

Csak az nevezheti magát teljes joggal Krisztus katonájának, aki ebben az új világban az ősi elvek uralmáért hittel és tudással, keményen harcolni is tud. A mai kereszténység nem tűr lagymatagságot. Ma tudás és harc a keresztény férfi fegyvere. Nem jelszavakat, hanem küzdő akaratot, nem nagy szavakat, hanem kis cselekedeteket, merészséget, bátor elszántságot és a látott igazság konok kikövetelését kívánja ma tőlünk, keresztény nevelőktől az élet.

Tele vagyunk megoldásra váró gyermekproblémákkal. A csecsemő, az óvodás, a beiskolázott gyermek, a betegek, az iskolakerülő, a züllés veszedelmének kitett fiatalok, a bűnözők, a védtelen gyermekmunkások, a városiak és a falusiak egyaránt

százezres tömegekben képviselik az ijesztő magyar feladatokat. A krisztusi javítómunka is csak akkor segíthet e bajokon, ha az orvosságot társadalmi és gazdasági és politikai életünk megreformálásában keresi a keresztény társadalmi és gazdasági világrend kialakulását, hogy visszakerüljön újra egymás mellé: Krisztus és — a gyermek!

(V.)

Karácsony

Több, mint tizenkilencszáz év óta gyermekded hitünk kere-tébe van foglalva; keretbe, melyet bearanyoz a karácsonyfák ara-nyos fénye, kedvessé tesz örömtől kigyulladt gyermek-arcok pir-ja, áttetszővé imádkozó lelkek átszellemült tekintete. Több, mint tizenkilenc száz év óta egyforma ez az éj; csendje s angyaléneke egyaránt ünnepélyes; csillagai az égen s pásztortüzei a földön ki nem alszanak soha.

Pedig milyen nagy ellentétben állnak a kis Betlehem barlang-ja, jászola, pásztorai a kulturnépek gazdag, fényes városaival. Mi-lyen örvények nyílnak istálló s paloták, puha szőnyeg s aljazott szalma, elhaló pásztortűz s villamos ivlámpa, nyájbégetés s orgo-naszongás, a lejtők magányos csendje s az éjféli harangszó között!

Mégsem akarunk megválni tőle!

A betlehemi barlangot jelképező kis istállót beállítjuk fényes templomainkba, dísznövények s illatos gyertyák közé.

Mire jők ezek a kedves, idilli képek, az egyszerű pásztorok, a gyermekarc s az angyalszárny ebben az évszázadokat megőrlő világforgásban, az embernek szenvedő, de hódító élettörténetében? Talán rájuk szorulunk? Hiszen az emberiség valóságos története gazdagabb és csodálatosabb volt, mint azt a próféták jósolták; az arab mesék „ezer és egy éje“ gyerekes és oktalan dadogások ah-hoz a nagy történeti époszhoz képest, amelyet az ember ezeréves bravúrral keresztülküzdött és átélt.

Maga a föld is, melyen az ember áll, állandó változások szin-tere. Föltartóztathatatlan iramban emelkednek és süllyednek ré-tegei: az egyik világ sirjából lesz a másik barázdája, s a természet ugy tesz, mint a bűvész, ki igénytelen szelencéjéből önti ki a drá-ga himzéseket, a tarka szöveket: a virágkoszorukat...

Csak az a szent-éj, az mindig ugyanaz: angyaléneke el nem hal; szalmájára szőnyegekről is szívesen térdelünk, hogy a jászol bárdolatlan fáján fejünket pihentessük. Karácsony szent éjje-lén elzarándokol ész, szív, tudomány, művészet, társadalom, család, gyermek s öreg nézni a szent éji látomást, mikor a szal-mán fekvő Gyermek szemeiben kigyullad a világot megváltó sze-retet; mikor az éjféli barlang népes lesz a Szent Szűz és Szent József mellett ott állnak az evangélium örök igazságai, mint ra-

gyógó génuszok, örök eszmék, csillogó eszmények s a barlang szegénységében s az istálló kietlenségében üdvözlük a született Messiás szellemi függetlenségét s odakötik jászolához — mint a győző diadalszekeréhez — az emberiség reményeit, vágyait és hitét...

Ez a hit, ez a vágy a változatlan örökkévalóságnak képviselője a földön!

Minden változik, forog, elhal, — de az emberiség hite s reménye nem változik, sőt örökkévalóságba öltözik s minden karácsonyjjal új ruhát huz, fényeset, mint az égből leáradó mennyei fényesség, s örök ifjúságot szív magába a kis Jézusnak tiszta, ragyogó szemeiből!

Ezért él s nem változik a karácsonyi öröm; ezért folytonos a bucsujárás a betlehemi barlanghoz; ezért nem pusztul el a szent karácsony Betleheme, nem pusztul el, sőt folyton ugyanaz. Ott él a hívő lelkek emlékezetében, áhítatunk, szeretetünk aranyos lapjain; él a történelemben, művészetben, költészetben, mint folyton eleven, mozgó, gazdag és bőséges hatalom!

De nemcsak a múlté, hanem a jelené is; nem kőben és festékben, de eleven lelkekben érvényesül; költészete nem magasan járó meddő eszményekben él, hanem a földön küzdő lelkek hősiességében s meleg szívek dobbanásaiban. Igen, Betlehem itt és most is érvényesülő hatalom, amely lelkeket nevel és alakít, javít, a bűntől elvon s erényre tanít.

... És Betlehem kihatása nagyobb a világ művelődésére, mint valamennyi művészi iskolának kihatása; ennek a barlangnak sötét üregéből több ragyogó motívum kelt már szárnyra, mint valamennyi akadémiából. Betlehem többet lendített az emberiség életén, mint az irodalmak időszakai föllendülései. Carlyle szerint Shakespeare egy darabja az életerős, katolikus középkornak; minden nagy szellem egy-egy eleven darabja annak a hatalmas világnak, mely Krisztus betlehemi barlangjából áradt ki a sötét, fagyos szellemtelenségbe.

Ki tett többet a világnak: Plató, Zenó, Seneca, Plotin, Averrhoes, Szent Tamás, Bacon, Kant, Washington, Napoleon, vagy a betlehemi jászol Kisdede? Allítsátok fel a Stoa folyosóit, az Akadémia lugasait, a bölcsek portikusait, az egyetemek katedrái körül s csödtítétek oda a világot — és meglátjátok, hogy a népek hullámai a zuhatagok rohamával a barlang felé tódulnak.

Sokan dolgoztak, sokat s keservesen; sziszifuszi munkában gördítették halomra az emberiség haladásának s művelődésének faragatlan s faragott köveit; voltak apostolok és vértanúk; de ha mindezekhez az Ur egy légio angyalt küldött volna az égből, hogy a lángész feszítőerejével s a hősi erény tetterejével dolgozzanak az emberiség javán, nem tettek volna annyit, mint ez a Betlehem.

E barlang felfedezése fontosabb az emberiségre nézve, mint Amerika fölfedezése, s minden egyes természetfölötti gondolat,

melyre Betlehem tanítja és vezeti az emberiséget, értékesebb Isten előtt, mint minden egyéb, merően természetes vállalat és küzdelem.

Hát ezért él s nem pusztul el Betlehem. Ezért él a szívekben, ezért édesíti és nemesíti az emberiség életét: Jőjjetek ti, kiknek sötét és vigasztalan a lelke: az isteni Gyermek mosolygó két szeme a hitnek és szeretetnek két öröklámpája: gyujtsatok magatoknak itt mennyei fényt s örök világosságot...

A mese szerepe a nyelvtanulásban

A helyes és értelmes beszédre, gondolataink kifejezésére való oktatás az iskola egyik legfőbb feladata. A tanuló beszédképességétől függ minden haladás — ez biztosítja, különösen a felsőbb osztályokban, a tanítás eredményének szabatos, világos formába öntött előadását.

A gyermek nyelvének kiművelése két irányu: alaki (formális) és anyagi. Az előbbit a nevelő választékos beszédén kívül, az irodalmi értékű olvasmányok, utóbbit pedig főként és elsősorban az olvasmány tartalma, a szókincs gazdagodása mozditja elő. Ha tehát nyelvet tanítunk, ezt a kettőt, a tanuló szókincsét és kifejezésének gazdagodását kell tökéletesítenünk.

Ezt a munkát már legalsóbb fokon kell kezdenünk, természetesen a gyermek értelmi képességeinek megfelelő eszközökkel. Törekedjünk már itt a szókincs, a nyelv és formaérzék fejlesztésére, a fokozatos haladás és a körültekintő építés munkája mellett.

Mindnyájan jól tudjuk, hogy nemcsak a nyelvtudásnak, de a nyelvtanításnak is különböző fokai vannak. Más az, az alsóbb és más a felsőbb osztályokban. Az alsóbb osztályokban, a gyermek nyelvének fentebb vázolt kétirányú fejlesztése olyan szorosan összefügg egymással, hogy azokat szétválasztani nem lehet, de nem is szabad. Keresnünk kell tehát egy olyan eszközt, aminek segítségével ezt a kétirányú tevékenységet könnyen és hatékonyan biztosíthatjuk. Ezt az eszközt pedig az alsó osztályok részére leg-tökéletesebben a mese szolgáltatja, mert ezen a fokon legkönnyebben a mese hallgatása által kerül a nyelv a megfigyelésnek, vizsgálódásának által pedig a tanulásnak középpontjába.

De figyelembe kell vennünk azt is, hogy a nyelv szépsége és gazdagsága az irodalommal szoros kapcsolatban áll, azzal anyanyira közös, hogy működését, a tőle kapott anyag útján gyakorolja. Így a mese is, mint irodalmi termék, bőséges és gazdag alkalmat nyújt a nyelv különböző formáinak állandó és helyes használatára és sokkal több szolgálatot fog nyújtani a nyelvtanításnak, a beszéd könnyebbé és folyékonyá tételénél, mint sok hó-

napnak pusztán a gépies beszédre nevelő fáradságos és lélek nélküli munkája.

A mese, a nyelvképzésnek ez a fontos alapja, azzal az előny-nyel is rendelkezik, hogy ismert elemekre, a gyermek mindennapi tapasztalataira épít és ezeket a tapasztalatokat idealizálja és kiszélesíti. Gazdagítja szókincsét, finomítja kifejezését és a szavak értelmének, jelentésének sok árnyalatát is felfedi a tanuló előtt, az emberi hang kifejező ereje által. Mindezek mellett az összes kifejezési módok gyakorlását is biztosítja.

Annak megvilágítására, hogy a mesét hogyan lehet a nyelvtanítás szolgálatába állítani és értékesíteni, az alábbi mesét választottam, amely úgy formailag, mint tartalmilag szinte tökéletes. A „Három kecske“ című mesét nem szükséges itt előadnom, hiszen annyira közismert, így tehát csupán a szerkezetét mutatom be. Az első része a bevezetés (expositio) a három kecske bemutatása. Ezt követi a probléma felvetése: (célkitűzés) fel akarnak menni a domboldalra élelemért. Most következik a bonyodalom (tárgyalás, a probléma megoldása): egy hidon kell átmenniök, amit egy rut manó őriz, akinek „nagyon fáj a foga“ a kecskékre. Először a legfiatalabb kecske megy át a hidon, a manó meg akarja enni. de találékony-sága és ügyessége kimentli szorult helyzetéből. Jön a második kecske, ez is felismeri a helyzetet, szintén megmenekül, végül a legöregebb legyőzi a csunya manót és elpusztítja. Az ostoba mindig pórul jár, állapítjuk meg közösen a tanulságot és azt, hogy a kecskék elérték kitűzött céljukat.

Az igazi mese, — amint látjuk, — tökéletes egység: minden esemény a központba helyezett gondolat szolgálatában áll. Az ok és okozat teljes egyensúlyban van egymással és az események elrendezése biztosítja az édeklődés állandó ébrentartását és fokozását. Problémája is alkalmas arra, hogy a gyermek elé vetítsük, befejezése pedig etikai célt szolgál, mert az okosság, a szellemi felsőbb-ség győzelmét hirdeti az ostoba támadó felett.

A mese feldolgozását a következőképen gondolom.

A mese elmondása után a tanító kedves közvetlenséggel megbeszéli — az általa már megállapított részekre osztás alapján — az egész mesét. Kérdések segítségével a gyermekek több egységre bontják a mesét, a különböző szereplőket és helyzeteket megjelölik, a cselekményt dramatizálják, a lényeges részeket elmondják és végül az egész mesét elbeszélve, a nyelvképzés szolgálatába állítják.

A gyermekek a mesét, mint egy szindarabot, öt részre bontják s a részeknek egymáshoz és az egészhez való kapcsolatát megértik. (1. = a három kecske együtt élt egy házikóban, élelemért akartak menni a domboldalra, hogy jóllakjanak; 2. = egy hidon kellett átmenniök, de azt egy manó őrizte, akinek „nagyon fáj a foga“ a kecskékre; 3. = a legfiatalabb kecske próbálkozása és megmenekülése; 4. = a középső kecske szereplése és végül 5. = a legidősebb kecske küzdelme és sikere.) A mese feldolgozása-

nak logikai sorrendje a megjelenítés, megvitatás, elbeszélés és a kifejezések különböző módjainak megisméltése lesz. A tanulók lelkében való kép felébresztése után következik a beszéd, a rajz, gesztus stb. De mindenkor a kifejezésnek legalkalmasabb módját választva. Ennél a mesénél a megjelenítés játssza a főszerepet. A tanító szerepe itt nem a gyermekek tanítása, hanem azok képzeletének irányítása lesz, mégpedig úgy, hogy ez az elképzelés alkalmas eszközök által kifejezésre is jusson.

Természetesen nem minden mesénél szükséges az ilyen részletes analízis. A különböző kifejezési módok alkalmazását is jól meg kell válogatnunk. Egyszer az egyik, máskor a másik fog előtérbe lépni, a mese karaktere, a tanító kényelemszeretete, az osztály értelmi foka és a kézimunkaanyag gazdagsága szerint.

A feldolgozás vázlata a következő:

1. A történet helyének (a mese háttérének) megjelenítése. Rajzolás. (Erre legalkalmasabb ezen fokon a kréta és az iskolai tábla. A tájkép ábrázolásánál a kréta szélesebb oldalával huzott függőleges vonalak fatörzset, a rézsutósak dombot, a vízszintesek utat jelentenek, esetleg folyót, házat jelölhetnek, ami semmi nehézséget nem okoz és a reprodukálásnak legegyszerűbb formái. A rajz kezdetben bizony gyarló, de lassan-lassan úgy forma, mint arány tekintetében tökéletesedik, természetesen a tanító vezetése, irányítása mellett.)

2. A forma és az alak megjelenítése. Milyen a kecske? A manó? stb. A mese szereplőit papírból kivágatjuk. Kézügyesség: a gyermekek a mesében szereplő alakok körvonalait papírra rajzolják és azután kivágják.

3. A mozgás megjelenítése. Hogyan sétált a kecske? A manó? stb. Kifejezés: a mese szereplőinek alakjait a különböző események kapcsán bemutatják a gyermekek. (Ennek okvetlenül meg kell előznie a mese dramatizálását!)

4. A szín megjelenítése. Milyen színű a kecske? A manó? stb. Kifejezés: színes írónnal festés. (Azért jók az előbb kivágott alakok, mert így a színezés az alak körvonalait nem lépheti túl, ami igen gyakori hiba a gyermekek rajzában!) A színes alakokat alkalmas háttérre rá is ragaszthatjuk. (Ezt úgy készíthetjük el, hogy egy fehér lapnak felét kékre (az égbolt), másik felét pedig — az évszakok szerint — zöldre, barnára vagy szürkére színezzük a gyermekek.)

5. Az alakok plasztikai megjelenítése. Miből lehetne a három kecskét elkészíteni? Agyagmunka. (Ezt természetesen csak munkateremmel felszerelt iskolában lehet nehézség nélkül és eredményesen végezni!)

6. A cselekmény megjelenítése. Szeretnétek-e eljátszani ti is ezt a szép mesét? A mese dramatizálása. (A gyermekek teljes szabadságot élveznek. Ők választanak maguk közül rendezőt, aki eljátszatja a mesét. Csak akkor avatkozunk bele, ha az elkerülhetetlenül szükséges. De némajáték formájában is előadhatják a

mesét, ilyenkor ebből állapítsa meg az osztály a történetet.

7. A beszéd (kifejezés) gyakorlása. Ki tudná elmondani ezt a mesét? Élőbeszéd. (Itt az ügyesebbek csak egy-egy rész elmondását végezzék, a gyengébbek lehetőleg többet beszéljenek. Az esetleg előforduló nyelvi hibákat javítgassuk. Kerüljük azt, hogy a gyermekek mindig csak kérdésre feleljenek, adjunk alkalmat az önálló, összefüggő elmondásra is. Ne ismételtessük azonban a mesét sokszor, mert ez unalmassá válik a gyermekeknek.)

A mese a gyermek egész világát megmozgatja. Lelkének sokoldalú megnyilvánulását, az értelmi, érzelmi nevelés, a szellemi önmunkásság szolgálatába állíthatjuk, ami pedig a legnehezebb feladat, de egyuttal a legszebb és legnemesebb nevelői feladat is.

Használjuk fel a mesét nyelvtanításunkban is, megéri a vele való fáradságot s olyan adatok jutnak birtokunkba — a gyermeki lélek titkainak feltárulásával, — amelyek igen megérdemlik a fáradságot, amellyel a szebb jövő, egy jól előkészített magyar jövő építő munkáját szolgáljuk.

(—)

Kormányzónk névünnepe

Alljunk meg egy percre napi munkánkban, tegyük le egy kissé a munka szerszámain, pihentessük el a gondokat, terveket, csitítsuk el a mindnyájunk életére rátörő keserveket s küldjünk egy fohászt a jó Istenhez, hogy Kormányzó Urunkat megtartotta nekünk s kérjük, hogy adjon neki továbbra is egészséget és erőt ahhoz a történelmi feladathoz, amelyet nemzetünk történelmének talán legsúlyosabb, legválságosabb idejében vállalt magára.

Csak az isteni gondviselés küldhette a veszendőbe induló magyarság élére őt, hogy az ő tengerek viharában edződött tekintete kutassa fel a biztos révet, s az ő erős keze vezesse csendesebb vizekre összetört kormányu gályánkat. A világháború utáni évtizedek elválaszthatatlanok az ő nevétől. Történelmi igazság, hogy az ő neve jelentett a háborúk és forradalmak szörnyű évei után megnyugvást, békét, csendes munkát s az ő neve adta meg először nekünk, magyaroknak azt a hitet is, amely remélni engedti, hogy az ezeréves haza visszaszerzése felé vezet utunk...

Alljunk meg egy percre ennél a gondolatnál, köszönjük meg a jó Istennek kegyelmét, hogy őt küldötte viharvert hajónk kormányzására, mert nélküle beteljesedett volna rajtunk elleneink vágya és kívánsága: a magyarság eltűnése a föld színéről. Köszönjük meg a jó Istennek, hogy a legnagyobb veszedelemben nem hagyott el bennünket s adjunk hálát jóságáért, amely megszánta nemzetünket akkor, amikor a lesújtó korbácsok alatt vonaglott halálraszántan. De egy kérő fohászt is küldjünk Hozzá: Jutalmazza meg a mi Kormányzó Urunkat e másfélévtizedet be-

töltő nehéz, sulyos, önfeláldozó munkájáért még annyi erővel, egészséggel, földi boldogsággal, amellyel elvezetheti népét és nemzetét a feltámadás dicsőségébe!

Életrajzi adatok

Nagybányai vitéz Horthy Miklós, Magyarország kormányzója 1868 június 18-án született Kenderesen, Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében. Atyja nagybányai Horthy István földbirtokos, főrendiházi tag, édesanyja pedig dévaványai Halassy Paula volt. Tanulmányait a debreceni református kollégiumban, majd 1882-től a fiumei tengerészeti akadémián végezte és az egykori Osztrák-Magyar Monarchia haditengerészetének kötelékébe lépett, ahol 1900-ban sorhajóhadnaggyá nevezték ki. 1901-ben feleségül vette jászashelyi Purgly Magdolnát. Egy ideig Konstantinápolyban teljesített szolgálatot, később, mint korvettkapitány I. Ferenc József szárnysegéde lett. 1908-ban Bosznia-Hercegovina annexiója alkalmával a Taurus hajón parancsnokolt, 1912-ben a balkáni háború idején pedig mint fregattkapitány a Budapest nevű hajó parancsnokságát vette át. Sorhajókapitányi szolgálatát a Habsburg csatahajón kezdte. A világháború elején, 1915 május 22-én a Velencétől Barlettáig terjedő olasz partvidék bombázása alkalmával a támadó flotta jobbszárnyát vezette. Parancsnoksága alatt a Novara cirkáló két torpedónaszáddal elpusztította a Porto Corsini olasz torpedónaszádállomást, elhallgattatta a parti ütegeket és rommá lőtt egy olasz kaszárnyát. A Montenegró ellen indított hadműveletekben tevékeny részt vett; egyfelől biztosította a Lovcent támadó csapatainkat, olasz hajók meglepetése ellen, másfelől 1915 december 5-én San Giovanni di Medua kikötőjében több ellenséges szállítóhajót elsüllyesztett, miáltal a megvert szerb hadsereg töredékeinek menekülését is eredményesen akadályozta. 1917 május 15-én az ántánt által végrehajtott Adria-zárlat áttörése céljából a Novara, Helgoland és Saida cirkálókkal és két torpedónaszáddal Otrantónál megtámadta az 5. angol cirkálóból és 8 olasz-francia torpedónaszádból álló ellenséges hajórajt. Több órai tüzharc után nagyobb számú ellenséges őrhajót, három szállító hajót, két torpedórombolót és egy repülőgépet elpusztított. Az angol cirkálók összpontosított tüzében zászlóshajója, a Novara harcképtelen lett, első tisztje hősi halált halt, maga Horthy Miklós is súlyosan megsebesült, de ennek ellenére tovább parancsnokolt, a Novarát vontatókötélre vétette és feladatát megoldva tért vissza állomáshelyére. A legfelsőbb hadvezetőség érdemeinek elismeréséül 1918 február 27-én soronkívül elmentengernaggyá és flottaparancsnokká léptette elő, vitézségeért pedig megkapta a legnagyobb katonai kitüntetések (Mária Terézia rend, stb.) A flottaparancsnokságot erélyes kézzel vezette utolsó percig. Midőn a flotta 1918 november 1-én a horvát nem-

zeti tanács kezére került, kenderesi birtokára vonult vissza. Itt érte a kommunizmus kitörése, mire Szegedre ment és Károlyi Gyula gróf kormányában hadügyminiszterséget vállalt, egyúttal pedig megkezdte a nemzeti hadsereg megszervezését. Károlyi Gyula lemondása után a nemzeti hadsereg fővezére lett, majd a bolsevisták bukásakor a nemzeti hadsereget a Dunántúlra vezette, honnan a román megszállás után 1919 november 16-án Budapestre vonult és a rendfenntartás munkáját átvette. Ujabb érdemeiért az 1920 február 16-án összeült, az általános titkos. nőkre is kiterjedő választójog alapján megválasztott nemzetgyűlés március 1-én Magyarország kormányzójává választotta.

Ünnepi beszéd a Kormányzó Ur névünnepére

Kedves Gyermekeim!

Van az esztendőnek egy napja, ami ünnep a családban. Megélénkül ilyenkor a ház tája, nagy a sürgés-forgás mindenütt: hiszen ma van a család fejének, az édesapának névnapja, névünnep. Ez a nap a legszebb ünnepek egyike a családban. Miért? Gondoljatok csak vissza, — gyermekeim, a ti édesapátok névünnepére. Ugy-e, hogy felderül ilyenkor a ház? Ünneplőbe öltözik mindenki, mindenkinek van egy-egy pár jó szava, szívből való jókívánsága az édesapa számára. Az év háromszázhatvanöt napjából háromszázhatvannégyen ő viseli a család gondját, ezen a háromszázhatvanötödiken mi, a család tagjai szeretnénk róla gondoskodni. Hogyan? Az édesanyánk már kora hajnaltól ott sűrög-forgog a konyhában: édesapánk legizesebb falatjait készíti, — persze titokban, hogy meglepetés legyen. De titkolózunk mi is valamennyien, mert mindnyájunknak van valami rejtett célja, amivel meg szeretnénk lepni e napon az édesapánkat. Az egyik gyermek egy szép felköszöntőt tanulgat már napok óta, — amikor senki sem látja. A másik már tegnap bejárta a határt virágért, hogy azt adja át sugárzó arccal e napon édesapjának. Ki ezzel, ki azzal, de mindenki kedveskedni akar e napon annak a jóságos édesapának, akinek mi vagyunk legnagyobb kincse, legszeretettebbje a világon!

Ma, Miklós napján is ilyen örömet érzünk szívéinkben, gyermekek! Névünnep van a mi nagy magyar családuknak, a magyar nemzetnek. Édesapánknak, a legelső magyar embernek: nagybányai vitéz Horthy Miklós kormányzó urunknak van ma nevenapja. Jól mondtam? Valóban a kormányzó ur a mi édesapánk? Igen!

Mit csinál az édesapa? Kenyeret keres — mondjátok rá, tudom. Kenyeret keres. De tudjátok-e gyermekek, mi az a kenyérkereset? Munka, erőfelfejtés, a család fenntartása, a mindennapi kenyér gondjának viselése, a ruha-, cipő, könyv és minden, ami a családnak kell, ebben a szóban van benne: kenyérkereset! Ha egy fillér kell akármelyik családtagnak, azt mind az édesapa dolgozza meg, azért ő küzd. De a jó édesapa szívesen is teszi ezt család-jáért.

Az édesapa azonban többet is tesz a kenyérkeresetnél. Amikor elfogy a kenyér, kenyért, amikor beteg valaki, orvosért kell menni, annak orvosság is kell, mindezekre pedig pénz szükséges. A kenyérkereset tehát aggodó szeretettel járul, féltő gondoskodás, hogy meg legyen a családnak mindene. Mit ad még az édesapa családjának? Szeretetet. Mégpedig egyformán ad mindenkinek, aki családjában van. Nem tesz különbséget köztetek, egyformán szeret mindnyájatokat, és ha mégis olykor-olykor valakit jobban szeret, az mindig a leggyengébb, a legkisebb, a leggyámoltalanabb. Ime, ez az édesapa, gyermekeim.

Ami az édesapa a családban, az a Kormányzó Ur a mi hazánkban. Ő is édesapa, még hozzá egy sokkal nagyobb családnak édesapja: minden magyar emberé. Neki is gondja van mindenre, mint az édesapának és még hozzá neki hány száz és ezer magyar családról kell gondoskodnia! Ő is aggódik értünk, ő is éppen úgy szeret mindnyájunkat, mint az édesapa gyermekeit, hiszen azt mondtam, hogy édesapánk. De ő is úgy van vele, hogy legjobban azért mégis a leggyengébbeket, a legjobban rászorulókat szereti. Azokat gyámolítja, azokat gondozza igazán.

De másért is tisztelnünk, szeretnünk kell Kormányzó Urunkat, gyermekek! Mit adott ő nekünk, magyar családjának? Kérdezzétek csak meg otthon édesapátokat! Ő adott békét, amikor körülöttünk a világon mindenhol harcok, küzdelmek voltak. Neki köszönhetjük, hogy itt ma még — ha csonkán is, — de magyarok lehetünk, hogy van még hazánk: Magyarország! Neki köszönhetjük azt, hogy szét nem szaggattak teljesen, hogy el nem temetitek bennünket örökre a körülöttünk ármánykodó és prédára leső szomszédok. Mert azt akarták, gyermekeim! Szét akarták osztani édes hazánk testét úgy, hogy többé ne legyen Magyarország a világon! Hogy ez nem sikerült: azt a mi jó Kormányzó Urunknak köszönhetjük.

A mi jó Kormányzó Urunk nem született uralkodónak, népek fejedelmének, ma mégis ő a legelső magyar ember a hazában. Hogy lehet ez? Mi tette őt Magyarország kormányzójává, gyermekek? Ha ő csak úgy szeretne volna a hazát, ahogy a hős katonák a háboruban, akik bátorságukért, hősiességükért vitézségi érmet kaptak parancsnokuktól, akkor derék, vitéz katona lett volna, de még nem méltó arra a nagy méltóságra, amit visel. Vitéz volt Horthy Miklós is, hiszen annyi kitüntetést kapott bátorságáért, mint senki más. Tanult, okos ember volt talán, aki nagy tudá-

sával volt méltó erre a kiltüntetésre? Valóban nagy tudásu ember a mi Kormányzó Urunk, de a tudósokat, a nagy tudásu embereket azért még nem teszik meg kormányzónak, mert ehhez a nagy tudáson kívül más is kell. Mi kell még hozzá a vitézségen, nagy tudáson kívül? Az, ami a Kormányzó Urunkban megvan: önfeláldozó hazaszeretet, amely nemcsak harcolni tud a hazáért, nemcsak tanulni tud érette, hanem vezérnek való tehetsége is van, aki méltó arra, hogy egy nemzet élére állva, azt vezesse, kormányozza, atyai gondjaiba vegye. Benne megvan a legvitézebb harcosok bátorsága, a nagy tudósok bölcsesége, de ezeken felül megvan benne a vezéri tehetség is. Így, ez a három nagy képesség tette őt méltóvá arra, hogy Magyarország kormányzója legyen.

Am ez a nagy és diszes méltóság nagy gondokkal, szinte önfeláldozó munkával is jár. Ugy-e, gyermekek, a ti édesapátok egész nap dolgozik, csak hogy meglegyen mindenetek, amire szükségetek van. Gondoljátok csak el, mennyit kell dolgoznia, mennyi mindenre kell gondolnia a mi Kormányzó Urunknak, akinek nemcsak a mi kis családnak, a mi egész községünk, hanem az egész ország minden családja, minden községe, minden magyarja egyformán gyermeke, családtagja. Ezért kell tisztelnünk, szeretnünk a mi jó Kormányzó Urunkat.

De milyen nap is van ma, gyermekek? Tudom, hogy alig várátok már a jó Mikulást! Mert hiszen a jó Mikulás bácsi arról nevezetes gyermekországban, hogy ilyenkor, Mikulás napján megajándékozza a jó gyermekeket. Nem véletlen, hogy a mi jó Kormányzó Urunk névünnepe is ezen a napon van. Nincs az országban még egy olyan magyar, aki úgy szeretné, úgy segitené, úgy pártolná az elesetteket, a nélkülözőket, a szegényeket, mint ő. Bizonyosan hallottátok már hírét a Horthy Miklósné nyomorenyhítő tevékenységnek? Ki végzi ezt a munkát? A mi jó Kormányzó Urunk felesége, életpárja. Mit csinál ez a jólelkű nagyasszony? Összegyűjti nagy-nagy szeretettel a kis és nagy ajándékokat, amiket a jószívű emberek adnak a szegények számára, s azokat szétosztja azoknak, akik rászorultak. Áldják is érte a szegények, akiket ezerszámra ruház fel télviz idején, akiknek meleg szobát varázsolt a dermesztő téli hónapokban, akiknek odateszi asztalára a nélkülözött mindennapi kenyeret. Mindezt a mi Kormányzó Urunk felesége végzi, ám nem tehetné így, ennyire szívéből-lelkéből, ha nem támogatná ebben a munkájában férje, a Kormányzó Ur!

Látjátok, gyermekeim, ezért kell szeretnünk jó Kormányzó Urunkat!

Édesapánk névünnepén jót kívánunk neki, erőt, egészséget, boldogságot és azt kérjük tőle, hogy szeressen bennünket továbbra is, mint eddig. Mit kívánjunk ma a mi jó Kormányzó Urunknak? Küldjünk egy szívből-lelekből fakadó fohászt a jó Istenhez, hogy adjon neki erőt, egészséget még sok-sok esztendőn át, hogy az ő biztos keze vezethesse édes hazánk kormányát. De kérjük a jó Istentől azt is, hogy áldja meg boldogsággal itt és majdan a má-

sik világon is azért az értünk végzett sok-sok fáradságért és a reánk ontott nagy szeretetért, amelyet nem szünt meg értünk adni, áldozni. És végül... fohászkodjunk Istenhez, hogy engedje megérnie Kormányzó Urunknak azt, mindnyájunk vágyát: édes hazánk, Magyarország felvirágzását, feltámadását!

Hadurhoz !

Szállva-száll a lelkem, szárnyait kitarva,
Bátor szökkenéssel, csillag-magasságba...
És az égi király trónjánál megállván,
Szent hitet téssen ott az Ur zsámolyánál:

„Megjelentem Uram, jelentéstételre,
Engedj állva szólnom, nem pedig térdelve.
Büszkén hordott fővel járhatunk mi mindig,
Horthy vitézihez emelt homlok illik.

Te hatalmas Hadur! Nyiltan szólok, bátran:
Él még elég magyar e megnyírbált országban,
Aki szíve vérét adná oda érte,
Hogy e nemzet újra régi fényét érje!

Hogy ez ország újra boldog népet lásson,
Kárpátokon s lenn a nagy magyar pusztákon...
Egyért dobog szívünk, semmiért se másért,
Árva Magyarország feltámadásáért.

Te hatalmas Hadur! Engedd meg, óh, engedd,
Hogy elérje álmát a Te vitéz néped,
Mert szent a mi célunk s holmi hitvány bérért
Tudod, nem adjuk mi oda szívünk vérét.

Harctereken mindig az volt a jelszavunk,
Hova állítottak, mi ott is maradunk...
Dacolunk a vésszel, dörgő gránittüzzel,
Ámde a helyünkről minket az sem űz el!

Mert nagy célért küzdünk... az lobog mint máglya
A mai keserves sötét éjtszakába,
Tenger akadályon ez a szent cél vezet...
Mi nem hagyjuk helyünk és nem az ezredet!...

Csak ha Horthy Miklós azt mondja, hogy rajta!
Akkor megindulunk elszánt, szent rohamra,
Akkor botot, mankót, kaszárt ragad minden...
Magyarok Istene, hidd el nekünk, hidd el!

Te küldtél egy embert. Te, hatalmas Hadur,
Amikor a magyart tépték, rugták vadul
Pipogya, rongy népek, milyen sehol sincsen ...
Ezt a magyar embert áldja meg az Isten!

Ezt a magyar embert támogasd, segítsed,
Öntséd a lelkébe Te legdrágább kincséd,
Szíve dobogását, titkos akarását:
Nagy Magyarországunk új feltámadását!
vitéz Garamszeghy Sándor.

M E S E D É L U T Á N

Karácsonyi zene

Ez éjtszakán — örömök áldott éjtszakája! —
fehéringes kis Jézus hegedülget,
és megvert szívek fölneszelnek rája.

Ezt éjtszakán — ó titkos, boldog éjfé!l
parázsló homlok, tört szem kiderülhet
mélyszavu, édes jézusi zenénél.

A csillagok mind vidámak, fehérek,
az éjnek rontó babonája nincsen.
szent pásztorálmot lát ma mind a lélek.

Mert szívek könnyes, szomoru utcáján
megáll a Gyermeke, kicsi fehér ingben,
és hegedül a fenyők éjtszakáján.

fehér ingben és kék gloriolával
— óh, halljátok a drága szerenádod?
és békesség száll a világon átal.

Ó mély, csodás zenéje békességnek,
(ez éjtszakán siró szemet ki látott?)
szobában, szivben tiszta gyertyák égnek.

Fegyverszünet van, békecsók a szájon,
közel, ti szívek! nincs ki menekülhet!
nincs kit Jézus örömrre ne igázzon.

Ez éjtszakán — békének áldott éjtszakája! —
fehéringes kis Jézus hegedülget;
és minden szívek fölujjongnak rája.

Lendvai István.

Karácsony a Kárpátokban

Abban az időben történt ez az eset, amikor négy álló évig a pokol ördögei uralták a földet s táncoltatták a szegény embereket, mint az őszi szél a gyenge levelet. Akkor történt...

Karácsony szombatja volt, déltájban. A Kárpátok közt meghúzódó, szegényes faluból egy öklömnnyi parasztgyerek bandukolt nagy bátran a kacsARINGÓS havasi uton a hegyoldalban feliérő fenyves felé. Biztosan ment, mint aki otthon érzi magát a fenyvesek között, hiszen ott cseperedett fel, köztük, velük.

Más esztendőben édesapja szokott karácsonyfát hozni a szent estére. Az azonban most nem hozhatott, mert katona volt, s a hazát védte, valahol messze, az ellenség ellen. Aztán megsebesült. Tegnapelőtt érkezett az irás az édesanyjához, hogy Szabadkán fekszik a kórházban. És az édesanyja mindjárt összeszedte, ami ennivaló, meg meleg takaró került a háznál, s már tegnap el is utazott az urához. Janit pedig, ezt a szőszke gyermeket, bedugta öregszülei házához, hogy viseljk gondját, míg ő haza jöhet. Jani látva, hogy a buslakodó öregeknél senki sem gondol a karácsonyfára, elhatározta magában, hogy majd szerez ő. Van egy jó bicskája, fenyőfa is van elég, mi kell egyéb a karácsonyfához? Nagy, meleg hit, szeretet és rajongás a gyermeki szívben. Ezért indult el, ezért nem félt, ezért ment olyan bátran, egyedül a titokzatos fehér rengeteg felé.

Aztán bejutott az erdőbe, s lassan beljebb lépkedve, fűgén járatta jobbra-balra a szemeit, hol talál magának való fácskát. Már afféle fiatal cserjét, vagy közepes ágat, amit le is bír metszeni tőben, haza is győz vinni, no meg hát, amelyre sok viaszgyertya se kelljen, meg hogy a tarka lánc is elég legyen rája. Csakhogy itt csupa faóriás állott egymás mellett, mint valami mesebeli, behavazott, néma hadsereg, zöld egyenruhában, akár az oroszok, s a méltóságosan szétterpeszkedő szurós lombokon vastagon rájuk tapadva csupa szelíd, fehér hó, mintha millió fehér egérke kucorogna rajtuk.

Beljebb hatolt. Már jól bent járt az erdőben. Szél susogott az ős fák között, amelyek mintha egymással beszélgettek volna. Vagy öneki szóltak? Hivogatták, hogy náluk talál megfelelő ágat, amit levághat? Igen ám, de mire Jani odaért, a fenyő olyan magasra tartotta fel azt a bizonyos ágat, hogy a szegény gyerekeknek még a nyaka is belefájult, amint sóvárogva föl nézett rája.

— Pedig mégis csak meg kell találnom azt a kis karácsonyfát — gondolta magában Jani, — ami mellett öregszüleimnél ma este rágondolhatok sebesült édesapámra. Meg édesanyámra, aki olyan messzire utazott hozzá.

Meg is találta végre. Óh, Istenem, a fenyves már valósággal zugott a nagy csendben, körülötte, amikor Jani egyszer csak mégis belebotlott egy igazi szép, gyön-

ge, fiatal cserjébe. Egymásra néztek. A cserje szótlanul tárta szét hófehér formás karjait, mintha át akarta volna ölelni vele a kökényszemű kis fiút, az meg leguggolt melléje, s ködmönkéjével eközben leverve a havat a kis fenyő bolyhos zöld köntöséről, két metszéssel ügyesen lenyeste a bájos fácskát. Aztán visszadugta helyére a bicskáját, s két kézre fogva maga előtt a nehezen szerzett karácsonyfát, boldogan indult hazafelé.

Csakhogya ez most már nem volt könnyű dolog. A földig érő fehérszakállu fák most már haragosan zugtak és fehér karjaikat olyan fenyegetően rázták a karácsonyfás Jani felé, hogy öklük-ről leporzott a hó, s csupasz zöld csontjaik látszottak ki alóla.

— Haragszanak rám, — vonogatta a vállát Jani s mindig két kézre fogván maga előtt a boldogan mosolygó kis karácsonyfát (mint, ahogy a pap szokta fogni Urfelmutatáskor az Oltáriszentséget), vidáman kocogott kifelé az erdőből. A vén fáknak azonban, úgy látszik, nem tetszett, hogy magával viszi a szép cserjét, mert mintha összesugtak volna egymás között, az erdő el kezdett kigyózni Jani előtt. Amerre kifelé akart jutni az erdőből, a hátrább levő fák mindenünnen arrafelé szaladtak, s az erdő ebben az irányban megnyult. A karácsonyfás gyerek pedig ahelyett, hogy kijutott volna belőle, megint csak a rengeteg közepén találta magát.

Igy bolyongott szegény kis Jani sokáig, míg egyszer csak hozzája hajolt a hideg és pirosra csókolta az orrát, fülét, s kezét. De Jani még mindig úgy vitte maga előtt tartva a fenyőcskét, mint annakelőtte. Hanem ahogy egyre jobban sötétedett, már félni is kezdett. Csak a hó fehérlett mindenfelől. Nagy fehérszakállu törpék furakodtak melléje, s belekapaszkodtak lábikrájába:

— Hova viszed, Janika, ezt a szép karácsonyfát?

S már nyultak is szurós kezükkel a szép cserje után, hogy elvegyék tőle. Jani most még magasabbra emelte két kezében, s büszkén, bár dideregve utasította el magától a tolakodókat.

— Menjetelek tőlem! Ez az Ur Jézus fája s én a szeretet gyertyáit fogom meggyújtani rajta, ha hazaérek.

Most hirtelen egy emeletmagyságu fehér óriás állt elébe:

— Mit beszélsz te a szeretet gyertyáiról? — mordult rája úgy, hogy a karácsonyfás gyereknek összeverődött a térdecskéje. — Hát nem tudod, hogy ti emberek, milyen évszámot irtok?

— Ezerkilencszáztizennégyet — felelte vacogva Jani s féltékenyen szorította magához a karácsonyfát.

Azután a vén fák álmosodtak-e el, vagy a hideg vezette-e ki az erdőből, de a kökényszemű Janika egyszerre kint találta magát az országuton. Fehér volt az út s fehér körülötte minden. Messziről a falu kivilágított ablakai pislogtak feléje, felülről pedig a csillagok.

— Hála Istennek! — rebegette magában Janika, — már azt

hittem, eltévedek az erdőben. S a kis karácsonyfát, mint a papok az Oltáriszentséget, magasra emelve két összegémberedett kacsóiban maga előtt, boldogan és átszellemülve, de borzasztó fáradtan vánszorgott a falu felé a ropogós havon.

— Fáradt vagy fiacskám, — suttogta neki, keményre csókolván a fülét, a hideg. — Állj meg! Pihenjünk kicsit! Hiszen itt oly szép és itt is karácsony estéje van.

— Öreganyámék várnak — felelt neki anélkül, hogy szóra nyitotta volna ajkát a gyerek.

— Nézz föl oda az égre! Az a fénylő csillag ott a sebesült apád. És mellette van az anyád, látod?

— Látom, — vetette föl kökényszemét Jani a csillagos égboltozatra.

— Hát akkor ne törődjél semmivel, hanem borulj térdre és imádkozzál értük, — szoritotta meg zsibbasztó kezével a hideg és lassan, majdnem észrevétlenül térdre nyomta a karácsonyfás gyerekek a fagyos országút közepén, a hóban.

A jó Isten pedig, aki ezen a karácsonyestén csak bujkálva mert itt-ott lekukueskálni felhői mögül a földre, karácsony éjtszakáján egyszer csak így szólott Szent Péterhez, lemutatva a földre:

— Nézd, Péter, ott... a Kárpátok között... az országuton... Egy gyermek... Látod, a szeretet fája van a kezében.

Péter odanézett — jó szeme volt — és csöndesen felelt:

— Igen... egy gyermek... a szeretet fájával... Megfagyott...
Zsoldos László.

Karácsonyi álom

Hull a hó... hull a hó... és — giling-galang —
Égi hárfa zendül, cseng a kis harang.
Szent karácsonyest van, ájtatos dalu,
Kis Jézust dicsérni gyűl a kis falu,
Kis Jézust dicsérni, ki ma született
S aki a megváltó, örök Szeretet.

*

Lenm az utcavégen, a falu határán
Nádfödeles viskó áll magában árván.
Szomorú a hajlék, hát még a lakója!
Nincsen itt fényesség, nincsen csillogó fa,
Csak a hó világít, messze még a hajnal...
Szegény özvegyasszony virraszt könnyes arccal,
Fiacskája beteg, láz gyötri a testét,

Soha ily fekete, bus karácsonyestét!
 Fölriad a gyermek: „Édes, jó anyácskám,
 Menjünk a templomba, legalább meglátnám
 Ott a kisdéd Jézust az ő szent anyjával
 És a pásztorokat, a három királlyal.“
 Szól az özvegyasszony, elcsuklik a hangja:
 „Jaj, hogy is mennénk el ebbe a viharba?...
 Imádkozz, fiacskám, álmodj csudaszépet,
 Hiszen a kis Jézus így is szeret téged,
 Templom a kunyhó is, ahol imádkoznak
 S ha nem látod máma, majd meglátod holnap!“
 Földerül a gyermek sápadt arca menten:
 „Szeret a kis Jézus, ugy-e, szeret engem?...“
 Pici kezecskéjét kulcsolja imára,
 Szeme lecsukódik... S odakünn szítálva
 Hull a hó... hull a hó... és — giling-galang —
 Kis Jézust dicsérni hív a kis harang.
 Nádfödeles viskón zörren a kilincs,
 Tündércsengetyü szól: csingiling, csiling.
 Nyílik már az ajtó, fényesség ragyog:
 Halk-suhanva jönnek három angyalok.
 Angyaloknak élén csöppnyi dalia:
 Égi, szőke Gyermek, az Isten Fia.
 Hoz fenyőt az egyik, rajta mennyi jó:
 Selymes, lágy cukorka és arany dió!
 A másik kezében apró Betlehem,
 Nem lehet szebb ennél fenn az égben sem!
 Aztán szép subácska, csákó, hintaló,
 Ilyen kis legénynek éppen ez való!
 Három angyaloknak most Jézuska int,
 Ágyacskája mellé rakják sorra mind...
 Álom vagy valóság? Földre szállt csoda:
 Nádfödeles viskó — tündérpalota.

*

Hull a hó... hull a hó... és — giling-galang —
 Kis Jézust dicsérni hív a kis harang.
 Kérdi anyja reggel: „Hogy vagy Pistikám?“
 Fölkacag a gyermek, fürge és vidám.
 Ki a szívek mélyén szent hitet kutat,
 Meghallgatja Jézus hó imájukat.
 Mennek a templomba nagyvigan, gyalog...
 Utjukon kísérik három angyalok.

Szathmáry István.

Karácsonyi történet

Csodálatos éjszaka volt. Az égen millió és millió csillag ragyogott. A hó reggel óta szakadatlanul hullott a földre, ellepte a fákat, betakarta a büszke várkastély tornyait fent a hegyen, az apró egyszerű kis házakat lent a völgyben.

A nagy fehér pusztaságon egy gyermek suhant tova a keményre fagyott hó tetején. Amerre elhaladt, a megdermedt bokrok földre álltak útjából, a fák mélyen lehajtották havas koronájukat, tapsifüles nyuszik, ártatlan őzikék, ravasz rókák, ordas farkasok, dörmögő macskók térdeltek le az út mentén amerre járt s egy láthatatlan kis harang csengett-bongott ebben a csodálatosan szép téli éjszakában.

A gyermek felszaladt a hegyen és megzörgette a büszke várkastély kapuját.

— Ki az? — szólalt meg belülről bosszankodva egy hang. — Ki az? Ki meri háborgatni ilyen későn a vár urát?

— Egy szegény vándor van kint. Kérlek szépen, engedj be. Messziről jöttem, az éjszaka oly hideg, adjatok pihenőt ma éjre — felelte a gyermek. Hangja úgy csengett, mint a legszebb ezüstcsengetyű.

— Nem engedhetlek be, a várur megtiltotta, hogy koldusoknak, csavargóknak szállást adjak.

— Éhes vagyok, adj legalább egy falat kenyeret — rimázkodott tovább a gyermek.

Nincsen kenyér! A várur megtiltotta, hogy koldusoknak enni adjak. Eredj vissza, ahonnan jöttél, ne kódorogj ilyen későn!

A gyermek megfordult és letipegett a hegy oldalán. Ott állt a völgyben egy kicsi kisház előtt. Megkopogtatta az ablakot.

Kinyílt az ablak és egy asszony nézett ki rajta.

— Ó te szegény gyermek! — kiáltott fel az asszony. — Mit keresel ilyenkor kint a hideg éjszakában? Kerülj beljebb...

Kitárult az ajtó. Belépett a gyermek és édes mosolygással jóestét kívánt a ház lakóinak. A gazda, az asszony, meg a sok apróság: négy fiu, négy leány egyszerre ott zsongott körülötte.

A kezeit melengették, fagyott lábacskaikat dörzsölgették, simogatták, becézték, etették, itatták.

— Honnan jöttél, merre mégy, hol laknak szüleid? Nem félsz éjjel egyedül járni? — kérdezték tőle.

De a gyermek nem felelt, hanem édesen, szeliden rámosolygott mindegyikükre. A mosolygásától megremegették a szívek. Azután becsukódtak a gyermek szemei és azon menten el is aludt a székben, ahová ültették.

Még a hűséges házörző Bodri is besomfordált a pítvarból és letelepedett a gyermek lábaihoz. A macska is leugrott a kemence mellől és oda feküdt ő is a Bodri mellé. A kanári madarak kiröptültek a kalitkából a gyermek vállaira. Kint az istállóban vidáman nyertettek a lovak és bégettek a bornyuk.

Csodálatos éjszaka volt.

A ház lakói lábujjhégyen jártak, a gyermekek csendesen aludni mentek. A gazda és a felesége halkán suttogott:

— Soha ilyen gyermeket én még nem láttam, — mondta az asszony. — Amikor rámmosolygott, egyszerre olyan különös furcsát éreztem a szívem táján. Oda szerettem volna borulni a lábaihoz.

— Különös, — mondta a gazda, fejét csóválva és elgondolkozva nézett az alvó gyermekre. — Hallottam már emlegetni egy gyermeket, aki messze, nagyon messze, idegen országban született egy istállóban. Erről a gyermekről sokan azt mondták, hogy hatalmasabb és gazdagabb a föld minden királyánál. Ő volna az? Nem hinném, hiszen még cipőcske sincs a lábán és láttad, milyen vékony gyolcs inge van...

— Igen, igen — felelte az asszony. — De mióta rámnézett és rámmosolygott, nem cserélnék senkivel, még ha százszor gazdagabb is lenne a várurunknál.

Aztán elcsendesedett a ház, kint egyre csengett-bongott egy láthatatlan kis harang. Angyalszárnyak suhanása hallatszott a kis ház körül...

A gyermek megmozdult, felnyitotta szemeit, még egyszer édes, szelid mosolyával belehajolt az alvók arcába, — aztán nesz-telenül kisurrant a házból...

Csodálatos éjszaka volt.

A gyermek tovasuhant a keményre fagyott hó tetején. Lábanymán mindenütt piros rózsák nyíltak. Piros rózsák, a kis Jézuska lábanyomán, a pogány földön, az első piros rózsák egy régi-régi szent karácsony éjjelén...

Karácsonyi ének

Hullanak a fehér pelyhek,
Kicsi szívek megremegnek.
Karácsonyi fehér álom,
Te vagy legszebb a világon.

Minden fényes, minden ragyog.
Szállanak a kis angyalok.
Kis Jézuskánk Betlehemben:
Légy Te most a szíveinkben.

Örök békét a világnak,
Kenyeret adj az árváknak.
Még a kis madár se fázzon,
Senki szíve ma ne fájjon.

KARÁCSOMYI DAL

Rendkívül lágyan.

HORTOBÁGYI ISTVÁN

Jézuskának betlehemi já - sá - lá - hoz, Jőj - je - tsek el jó emberek: meg - lát -
Dallam kissé kiemelve

já - tok! Ezt hirdeti an - gyal, egy jenyesei - lag - gal. Jőj - jete - k el, jőj - jete - k el

poco crescendo

decrescendo

Hoz - zá - ja, Ott született má - ma a vi - lág - ki -

pp • dolcissimo • semper legato

rű - lye: Erőtlünk volt, hogy bűneink meg - vált - sa.

diminuendo

Mikulás-este.

*Apró cipők az ablakokban,
Kint halk léptekkel jön az este.
A kályha furcsanagyot lobban.*

*Ijedt-boldog gyermekszemecskék.
Zümmögve mesélget a dajka.
Soha még ilyen puha estét...*

*A falon furcsa árnyak ingnak.
Jó lesz egy kicsit összebujni,
Mig a mese álomba ringat.*

— *Hófehérekét vén törpék őrzik...*
...*Seprőn repül gonosz boszorkány.*
— *»Jaj, nem egy krampusz leskelődik?«*

...*Borsót szemel Hamupipőke...*
Csillog holdszinű uj ruhája...
— *»Vajjon mit tesz a kis cipőmbé?«*

*Álomba hull a mese szárnya.
Künn fehér csend terül a házon,
Kék a fenyő elnyuló árnya...*

*A Tejut csendesesen lehajlik,
Lassan lépdel Mikulás bácsi.
Pszt! Már minden kiskisgyermek alszik!*

M. Juhász Margit.

Csak egy éjtszakára...

Fekete Janiék százada négy napi rettentő küzdelem után pihenőt kapott egy kis polyák faluban, karácsony napján. Elkvár-télyozták őket a rozoga viskókban. Amiről a fagyott lövészárókban ábrándoztak, valóra vált: béke honolt a szivekben a szent estén!...

Kemény István bácsi szelid megbékéltséggel tömködté pipáját. Fekete Jani nagy buzgalommal merült bele a szalonnaszeletelésbe. Török Andris meg éppen a kulacsát kotyogtatta nagy fejösóválással s ugyancsak bosszus volt, hogy „nem tudott ráköszönteni a kis Jézuskára!”

Csendben voltak, amikor egyszerre topogás, zaj hallatszott kívülről. Valaki most veri le a havat a csizmájáról. Már nyílik is az ajtó. Apró lámpafény villan meg. A napos lesz az!

— Hamar! hamar! Járőrbe kell menni a zászlós urral!

Egymásra néz a három meglepett vitéz.

— Ej, ej, erre nem is gondoltunk!

— De azért regula a regula, hogy kövessük!

Felkészültek. Rákerült a batyu a hátra, vállon már a puska s nagyokat csusszanva másztak a kis fatemplom felé, ahol gyülekeztek. A zászlós ur már magyarázta is, hogy ellenséget jelennek a környékről a figyelők. Jó lesz felkutatni a vidéket!

— No, éppen karácsony szent estéjére való foglalkozás ez! Ej, ej!

Csak mennek, mennek a fehér, csendes éjtszakában. Nagyot roppan a bakancs alatt a hó.

Meg-megzörren egy-egy előrehajló faág, amint hozzáért a puskacsőve s hull, hull alá sűrűn a fehér hópihe könnyű röppe-néssel.

Odahaza már kigyultak a karácsonyfák. A zászlós ur — ő is amolyan őszes hadikatoná csak, — a gimnázista fiára gondol, aki éppen tegnap írta, hogy milyen jó volna, ha betoppánna édesapa karácsony estéjére... Valahogy ilyenféle gondolat járt mindegyik katoná fejében, mert nagyon lehorgasztott fejjel vizsgálták a havas ut fehérségét, mintha bizony volna ott sok látnivaló. Hát lehet is a hazaszálló léleknek s azon a hideg havon olyan meleg, verőfényes képek táncolhatnak, hogy Fekete Pistának, aki éppen most ölelte magához otthon kis szőszke Jucika lányát, még a könnye is kicsordul rá a fájdalmas gyönyörűségtől. Meg is ijedt a leperdülő könnyecsepre, lopva oldalt néz, nem látta-e a komák közül valaki... Dehogyan látta, van mindenkinek ott a szíve mélyén elég látnivaló!

Szükra Jani meg, no nézd csak, hangosan gondolkozik:

— Kigyultak már a gyertyák a karácsonyfán?...

De alig mondta ki, kigyulladt ám egyszerre a harctér karácsonya is... Fény, fény után villan meg a fehér éjtszakában. De ezt a karácsonyi ünnepséget ugyancsak furcsa zene kíséri. Szüntelen fegyverropogás, gépfegyverzakatolás, ágyudörrenés.

A kis csapat egyszerre megáll. Ej, mi történhetik arra jobbra?... Nincs messze a vigalom, akkorákat robban az a sok muszka karácsonyi ajándék, hogy még szüreti mulatságnak is sok volna. No ugyan, bőviben van a muszka az ajándéknak! Annyi golyócukorkát is röpít a nagy csomagok mellett valamerre, hogy ha az a sok kis ölomdarab csakugyan cukor volna, odahaza, Bajmokon egy álló észtendeig reggeltől-estig elropogtathatná a gyerek.

Hát szemnek szép látvány, meg kell hagyni. De a lélek mégis elszomorodik rá. Az a sok felvillanó, majd kialvó fény nem púsza látványosság ám. Élet az, eleven élet, minden fénylobbanás egy-egy szükra emberi élet, minden kialvó fény talán egy-egy elmuló emberélet...

— Ej, mi lehet az? — találgatja a kis csapat a havas éjtszákában.

Ovatosan, vigyázva tapogatóznak előre. Erdő áll előttük, hatalmas, zöld fenyők, karácsonyi fehér misemondóruhában. Ott kell ám csak vigyázni.

A zászlós ur halkán adja ki a vezényszót: rajvonall! — és már haladnak is előre egyvonalban, a szomszéd a szomszédra vigyázva, hogy el ne szakadjanak egymástól.

Onnan jobbról csak nem szűnik a fény s a robajos karácsonyi üdvözlét.

Megy, megy a kis csapat. Ki tudja mióta? Az ágyuszó is elnémul, fény se lobban több.

Nagy szelíd, enyhe csend pihen az erdőben. A sok-sok karácsonyfa mozdulatlan tisztelettel áll s ünnepli a megszülető kis Jézuskát.

A zászlós ur előhuzza az óráját. Ej, éjfél felé jár az idő. Jó volna visszafordulni. Nincs erre ellenség.

És megindulnak hazafelé. A sorra nem ügyelnek. Előkerülnek a pipák, csendesen megindul a beszélgetés is. Tán nem volna szabad, tán nem elég az óvatosság, de most a zászlós ur is eltekint egy kicsit a szigorú parancstól... ma karácsony estéjén.

De az erdő csak nem akar véget érni. Csóválja fejét a zászlós ur. Nézné a térképet, de akármerre fordul, mindenfelé egyforma ez a nagy fehér erdő. Ki tudja itt, merre van észak, meg dél...

Fekete Pista úgy vélekedik, hogy jobbra kellene tartani, míg Szikra Jani határozottan emlékszik, hogy balra vissz az ut.

Megindulnak hát találomra, se jobbra, se balra, hanem egy harmadik irány felé.

Szerencse, hogy olyan szelíd, enyhe az idő. Tán csak a kéz fázik egy kicsit, de arra is jó ilyenkor a pipa, hogy felmelegdjék rajta a meggémberedett ujj.

Kerek tisztást ér el a kis csapat.

— Igen takaros kis hely. Középen meg azt a három kis fenyőt, mintha éppen karácsony estéjére állították volna oda az angyalkák.

— Eltévedtünk, fiuk! — szólal meg gondterhesen a zászlós.

Fekete Pista feltekint az égre, ahonnan — mindmegannyi karácsonyi csillagszóró — szípkáznak a virrasztó csillagok.

— Most van éjfél! — állapítja meg.

Ráhümmögetnek a többiek elgondolkozva.

— Most kezdődik odahaza az éjféli mise.

Elhallgatnak... s csak állnak némán, pipájukból nagyokat szippantva, messzejáró, messzelátó szemekkel. És egyszerre a zászlós ur kotorászni kezd a táskájában. A többiek figyelik. Ugyan mit akarhat? Ni! ni! Gyertyát vesz elő... Szép, hosszú szál darab! Szinte kár, hogy háromrészbe vágja. A zászlós ur pedig odamegy a középső kis fához, — feltűzdeli rá: egyet a te-

tejébe, egyet jobbra, egyet balra. Sercen a gyufa s nemsokára három libegő-lobogó gyertyaláng ég a kis karácsonyfán.

Kemény István bátyám uram egészen elfelejtkezik róla, hogy hol van ő most... Az ő lelkében éppen most kezdődött el az éjféli mise... A plébános ur ott áll diszes ornátusban az oltárnál. Az orgonahang szárnyakon bug végig a templomon. Mindenki ráfigyel, rá, István bácsira, a templom előénekesére, hogy mikor kezd már...

És lassan, áhitattal felcsendül István bácsi mély, tiszta hangja ott, a lengyel erdő kis tisztásán, a kicsiny fenyő előtt:

— Csorda pásztorok, midőn Betlehemben!

A katonasípkák lekerülnek a fejekről s most már kórusban éneklük:

— Csordát őriznek...

A harmadik versszaknál járnak, amikor jobbra és balra is megmozdulnak a faágak s egy-kettőre ujjabb csapat bukkan fel... Furcsa a sapkájuk!... S még egyszer annyian vannak, mint ők!

Kemény bácsi ajkán elnémul az ének... Fekete Pista fegyverhez kap, a zászlós kiáltani akar...

De nincs szükség rá... A muszka csapat vállra vett fegyverrel áll. Nincs azoknak támadó szándékuk. Csak a fát nézik, meg a lobogó gyertyákat nekifényesedett szemekkel.

Az egyik kérdez is valamit. Szikra Jani, a bunyevác gyerek mindjárt magyarázza a többieknek.

— Azt kérdezi, hogy karácsonyunk van-e? — Felel is neki egy igent.

Most megint valami olyant mond az orosz, hogy Szikra Jani egy lépést tesz hátra ijedtében.

— Azt mondja a muszka, hogy ugyan eltévedhattünk. Itt már mindenfelé orosz van!

Ijedten néz a kis magyar csapat egymásra.

— No, ez szomorú karácsonyi meglepetés!

Kis időre abba maradt a társalgás... csak nézik szótlanul a fát. A gyertyák nemsokára elégnak. Az egyik már ki is aludt.

Megint az orosz kezdi a szót... azt kérdi, hol vannak, minő faluban! Szikrának majd kitörik a nyelve, mégsem bír a polyák szóval. A zászlós ur segít neki: „Strzelcel!”

Most int az orosz s megindul. A többiek utána...

Mennek, mennek. Egyszerre kinn vannak az erdő szélén. Az orosz bemutat az éjtszakába, hogy csak menjenek mindenütt az árok mentén, egy óra alatt benni lesznek a faluban...

És szelid megbékéltséggel kezét fog a muszka a magyarral. Elválnak egymástól megértő barátsággal.

Urísten, miért is szállt a szívekbe a karácsony szent varázsa csak egy éjtszakára?...
Gyomlay László.

Karácsonyi imádság.

Ó, édes Jézuska,
Hallgasd meg szavunk!
Nagy országért siró
Kis magyarok vagyunk.

Szent Karácsony estjén
Halld meg ezer jajunk...
Igazságot kérő
Bus magyarok vagyunk.

Küldd el angyalkáid,
Tedd fényessé napunk!
Hiszen csak sötétben
Botorkálók vagyunk.

Széttépett Hazánkban
Nézd városunk, falunk!
Alig-alig élők,
Meglopottak vagyunk.

Ne küldj sok játékot!
Karácsonyfát se adj!
Ó, csak azt tudhassuk,
Hogy most közöttünk vagy.
ki
Hogy közébünk jöttél,
S két áldott kezettel
Földi csodát teszel
Siró nemzeteddel.

... Ó, édes Jézuska,
Hallgasd, amit kérünk:
Szent István országát
Segítsd vissza nekünk!

Móra László.

Kerekes Márton.

Szétszárnyal a vészhir Máramarosban:
Az ország szélén már az orosz van.

Kerekes Márton fölveszi hát.
A negyvennyolcas tiszt ruhát.

Mit azóta, üzni belőle a molyt,
Büszkén kefélt, szeretve porolt.

Egyetlenegyszer minden évbe,
Szent István napján, magára véve.

Nyolcvannégy éves válla körül
Atilla feszül redőtlenül.

És mellén ott az ezüstös érem,
Hova Háromszékben, az uzoni téren,

Ahol első harcát harcolá,
Maga Gábor Áron tüzte rá.

„No kisbíró — mond — jöszte elő
És hadd pörögjön a dobverő!”

Van három zsandár, tiz obsitos,
Van husz paraszt, kaszát ki hoz.

A muszka csorda falunk közelébe —
Aki ember a gáton: elébe, elébe!”

És itt is, ott is a nép riad
S köréje gyűl a parányi had,

Mely a félrevert harangtul estig
Szomszéd falukból megnövekszik.

Hogy a templom előtt felállnak,
Száznyolcvan embert számol az agg:

Huszonhat kard és nyolc karabély,
Vasvilla, bárd, lócs a többinél.

Kerekes Márton elébök áll
S kardját kivonva, szalutál:

„Köszönöm jövéstek. Rajta hát —
Ellátjuk most a muszka baját!”

Elküld Szigetre, jöjjön onnét,
Segítő haddal gyorsan a honvéd.

S indulnak. Előttük az ős vadon
S mennek vigyázva, hallgatagon.

Mire kijutnak, szürkül a regg —
S im egy éren túl csapat közelg.

Kerekes Márton parancsot oszt:
„Átkelni ne hagyjuk az átkos oroszt!”

S hogy el volt lépve tulnan a part:
„Tüzet! kiáltott, s kard ki kard!”

S zugott, sivitott a levegő,
S füttyölt a golyó, repült a kő.

Sok muszka kuszik alá az érbe,
Feljutni a tulpart meredekére:

De lefordul az utrul, hogyha rutul
A vaslapát a fejére zudul.

... Két óra hosszat a kis csapat állt,
És védte, védte a szent határt.

Két század ellen két óra hosszat,
Sok jó magyar a földre roskadt,

S mire jött a segítő csapat,
Az az ér piros volt s megdagadt...

Kerekes Márton is, egy fa tövében,
Ottan feküdt, nagy tócsa vérben.

Ép kelt a nap, s odaküldte a fényt
Szép ősz fejére glóriaként.

Még hallá, hogy' kel vig riadal,
Még látta: — az ellen tovainal,

S oly vidám, kedves mosolya volt,
Midőn az orvos fölébe hajolt:

„Hejh, doktor uram! sose vesződjék!
Az én tudóm biz átállotték!”

Huszárlovam megabrakolva —
Megyünk a jó Isten elé, raportra!”

Radó Antal.

ESTHARANGSZÓ

HORTOBÁGYI ISTVÁN

Gi-ling, ga-lang, gi-ling ga-lang oly sze-pen szől az est-ba-rang

Gi-ling, ga-lang gi-ling ga-lang oly lá-gyan szől a nagy ba-rang Hogy-ba szől hogy-ba rang,

a szi-ve-m is vé-le cseng gi-ling ga-lang, gi-ling ga-lang oly sze-pen szől az est-ba-rang

crescendo *mf* *p* *morendo*

Szent karácsony este.

— Az idén nem lesz szent karácsony este!

— Én is úgy gondolom.

Becze Domokos belepiszkált a parázsba s mókára csavarta az eszejárását.

— Aztán miért ne lenne szent karácsony este? Itt is eljön annak a napja, estéje is lesz annak...

— Csak éppen mi nem leszünk odahaza, Csikban.

— Hát igen, mert az nagyon messze van innen.

— Haj, haj...

Elakadozott a beszéd a tábortűz mellett, a gondolatok hazafelé szálltak szelid bánattal, szép szomorúsággal.

Mert bizony Csik földje messze van innét. Ahol hegyen tul, völgyön tul a sziklás Kárpátok oldalában őrizték Attila unokái, a székelyek Árpád apánk földjén a határt. Hogy be ne kalandozzék a muszka.

Mert bár nyárfa népség őkelme nagyon, sokad magával van és irdatlan nagy sereggel jön, akár a toportyánféreg.

Itt, a hegyoldalon egy magányos fenyőfa körül villogott a tábortűz, előtte hosszú árkolás, hideg fegyverek sorba az árok-szélen, a puska vége markos székely kezekben, hát jöhetett a muszka, — siralomra jött az.

Becze Domokos emberséggel tartotta a katonáit, nóta is volt, móka is volt, ha kis verekedés akadt, elvégezték azt is becsülettel, meg is voltak szépen, csak éppen most, karácsony tájékán borultak el a kedvek és mindig többet sóhajtott fel a lélek:

— Mit csinálnak most odahaza, Csikban?

Elindulhatott ezen a tanakodás.

Különösen a gyerekek után volt a sóhajtozás. És elmondogatták, hogy kinek hány családja van.

— Hej, de magunk leszünk szent karácsony este, — sóhajtott bele egyik a beszédbe.

— Dehogy leszünk magunkban, néz ránk a magyarok Istene csillagos szemivel, majd csak küld valamit.

— Megsegít! — bölintott rá deres fejével az öreg Adorján Ábrahám is.

— Leginkább, ha mi is segítünk magunkon — szólt Becze Domokos. — Hány nap van még karácsony estéig?

— Egy hét, meg még valahány!

Itt a hegyoldalon, ahol tanyáztak, üres volt a szikla, csak éppen a közepén állott egy magányos fenyőfa a méteres hóban. Kitervezték, hogy az lesz a karácsonyfa.

Rávaló is akadt a hóból. Valamennyien kusztorás emberek voltak, értettek a fafaragáshoz s most a kezükkel formáztak mindenféle csudaságot. Két öklömnyi diót, óriási körtét, almát, csillagot, mogyorót, amit csak szem, száj megkívánt, mind csu-

pa hóból s vékony zsineggel felkötötték sorba az ágakra. A déli nap ugyan megolvasztotta őket egy kicsit, amikor aztán éjtszaka megint összefagytak, úgy csillogott, ragyogott tőlük a karácsonyfa, mintha Ezüstország királykisasszonyának lett volna készítve.

Hát persze, hogy nagy mulatás volt ezen, hanem azért, amikor napról-napra szebb lett a karácsonyfa, megint csak elborultak a tekintetek...

— Hej... haj... mégse az igazi ez, nem lehet gyerek nélkül szép karácsony este!

Másnap este Becze Domokos erre is kitalálta a módot.

Kicsi emberkéket formázott hóból a karácsonyfa körül, egy fiút, meg egy leánykát. Ugy álldogáltak ott, mintha csakugyan a karácsonyfa után epekedtek volna.

— Ezek az én gyermekeim — magyarázgatta a többieknek, — ez itt az István, ez meg a Klárka...

Megtetszett ez a többieknek is és karácsony estére már váhány székel, mind oda telepítette a maga kis gyermekeit a karácsonyfa köré. Ki hármát, ki ötöt, ki kettőt, kinek amennyi volt odahaza Csikban.

És a rideg havas mező benépesedett apró Istvánkákkal, Klárikákkal, Ábrahámokkal és Domokosokkal és valamennyi cipót, meg almát tartott a kezében, kifaragott hóból.

Csak elborította a könny a székel, szemit, amikor végignézték a pirinkó ármádián. Hej, amikor valamennyi hóból volt, amikor egyik sem volt eleven teremtes.

— Hátha küld az Isten olyat is, — vigasztalódott Becze Domokos. — Olyat, aki elevenen várja a karácsonyfát és kap róla ajándékot is...

— Csoda lenne az hadnagy uram, — ellenkezett Ábrahám szomorúan.

— Sok csoda történhetik karácsony este!

És várták a csodát és el is jött a csoda, karácsony este, — ha nem is úgy, ahogy vártak rája.

Csillaggyulladásra körülállták valamennyien a fát és éppen hogy elénekelték a „csorda pásztorok“ legelső strófáját, amikor nagyot kiáltott a kiállított előrs.

— Hej te no... megálljatok!

Kis csoport kanyarodott ki a lejtőre a havas sziklák közül, szomorú csoport.

Két fegyveres székel közrefogva egy nyavalyás rusznyákot hozott, akinek a ködmönébe kapaszkodva egy tíz éves gyermek topogott a hóban. Csak úgy vacogott a szegény és jajgatott, akár a veszett lélek.

Mi légyen ezekkel hej? — kérdezte Becze Domokos a szakaszvezetőt.

Az pedig csak egyetlen szóval felelt:

— Spionok!

— Mind a kettő?

— Nem, csak az öregebbik, ennek a kölyöknek az apja.

Összenéztek a székelyek, a csunya ajándéokra. Spionok ezek, — akik felakasztásra várnak.

Becze hadnagy szólt oda a többi helyett:

— Hejnye, a tagadótokat... hát nem várhattatok volna vagy egy hetecskét? Mit csináljunk veletek?

Körülnézett, de bizony a székelyek félre fordultak a tekintete elől.

— Fel kell akasztani az öregebbet, ez a regula... akadozott szavával az öreg Ábrahám.

— De a gyermeke előtt?!...

— És szent karácsony este!...

Morogtak a többiek és nem volt egy sem, aki fejet ne csóvált volna.

Fölakasztani egy spiont a szent karácsonyfára, — egyéb fa nem is igen volt az egész határban...

Csunya estének ígérkezett a mai!

De csak megköszöörülte a torkát Adorján Ábrahám és oda-lépett a hadnagy ur elé.

— Instálom, majd én végzek vele, nem lesz hiba a regulában, csak nézzenek kendtek másfelé, amíg végzek vele. Mert hát az nincs a regulába, hogy a nyakánál fogva köll fölakasztani!

Becze Domokos rábólintott:

— Szent karácsony este van. Tegyen kelmed a lelke szerint! És az öreg Ábrahám úgy tett.

Megfogta a sápadt spiont, hátra kötötte a kezét és a könyökénél fogva fölakasztotta a legalsó ágra.

A gyerek jajgatni se mert, úgy remegett és várta a halálát. Ábrahám pedig ellépett a fától és úgy jelentette a többieknek:

— Lóg mám!

Becze Domokos, vissza se nézve, kivette a zsebkését és oda-dobta a hóba a gyerek elé.

— Nesze te kölyök, itt a késem, menj, vágd le az apádat, aztán eridjetek. Szent karácsony ez, de adott is neked olyan ajándékot, hogy nem volt olyan, amióta a karácsonyi harangok szólnak...

Megilletődött, csodás este volt ez, A puha hóban alig hangzott a távozók nyoma, csak a kis gyerek szípgóása hallgatott hamarán el.

Amikor visszafordultak, csak csupa ezüstkörte, meg aranydió csillogott a fán és fürdött a tájék a hold sugarában.

Meleg csillagok sugároztak alá a bársonyos égről, ugyanazok, amik valahol messze éppen így hintettek fényt a csikmegyei kunyhók szalmája fölé...

Szent este volt: a szeretet estéje.

S a székeklyek Istennek tárt szívvvel énekelték tovább a második strófát:

... Dicsőség...

Menyben az Istennek!...

Békesség földön az embernek...

Orbán Dezső.

Karácsonyi prolóóg.

*Minden kis angyalka gálába öltözött.
Egy szép fénytes este, fenn a Menyországban,
Ugy sétálgattak ott a sok fényes csillag,
Meg a báránýfelhők égi nyája között.*

*Valamennyi angyal ezen a szent estén
Patyolat ruhában, ezüst-fehérbe' volt,
S halk türelmellenül sutlogták egymásnak:
Földre szállunk rögtön, amint feljő a Hold!*

*Már csak kis Jézuskánk szent parancsát várjuk,
Aztán megzendül a sok-sok égi harang,
S Jézuskát várja ott boldog szent örömmel
A gazdag, a szegény s az elhagyott — alatt.*

*Hirtelen csend borult az égi mezőkre:
Az angyalok közé kis Jézuska lépett,
Mondott nekik kedves, szívből-szívbeszálló
S szegényre gondoló ékes, szép beszédet.*

*»Szálljatok a Földre, édes angyalkáim,
Keressetek fel ma kunyhót és palotát:
Szép karácsonyjával, sok-sok ajándékkal
Ragyogtassatok fel minden gyermekszobát!*

*Lessetek be halkan minden kis ablakon,
S ahol nagy a szükség, — hívjatok el oda:
Oda megyek előbb, oda szállok én is:
Ő legyen ma első: az árva, mostoha.*

*Betakargatom ott a didergő árvát,
Dus asztalt teritek: lesz friss kenyér, kalács,
Begyújtunk a régen didergő kályhába
S égből szállott angyal legyen ma — a szakács!*

*... De ha oda értek, hol a Tisza folyik,
S nagy szomorúságot, sirást látlok alatt:
— Ó, az anyám népe: Nagybldog Asszonyé —
Vigasztaljatok meg ma ott minden magyart!*

*Oda nagy örömet vigyelek ma este,
S mondjátok meg nekik: Jézuska segít:
Letörüli szépen vigaszt adó szókkal
Elhagyott népének keserű könnyeit.*

*Mondjátok meg ottan gyermeknek és vénnek:
Bizzanak Istenben és az — igazságban!
Jézuska üzeni: higgyenek, higgyenek
Szép Magyarorszáruk feltámadásában!«*

VICSAY LAJOS.

Karácsony a Menyországban.

Karácsonyi színjáték 1 felvonásban.

Fejes Sándor után átdolgozta: Vicsay Lajos.

Szin: a Menyország egy része, templomszerű, felhős táj. Középen két hatalmas oszlop között színes nagy üvegablak, tőle jobbra és balra egész idő alatt egy-egy Órangyal vigyáz. Az egész színen nagy fényesség ömlik el.

Személyek:

1. Órangyal.

2. Órangyal.

Víg Kis Mihály elesett katona.

Magyar Bálint elesett katona.

Magyar angyal.

Angyalok (tetszés szerint).

PROLÓGUS.

(A rendező mondja el.)

Karácsony éj, legszentebb éj! Mennyi fény szűrődik ez éjjel az égből, ezüstös angyalszárnyak röppennek alá a földre s a természetet édes angyalének zsongja át... Mennyei harmónia támad onnan felülről, leolvad a ködös, álmos völgyekbe, ellejt a hegyek csúcsai fölött s felhőket ringat hullámain... Az erdők suttogása elhal az éji szellőben s az ébren váró világra az álom és káprázat rózsás látomásai hullanak... Távolról tevék csengőinek csilingelése hallatszik, keleti, tarka fényben, selyemernyők alatt vonulnak föl a napkeleti bölcsek... Előttük az égen ragyogó csillag arany fényküllője jár, mintha lámpás volna, melyet angyal visz a királyok előtt, hogy megvilágítsa utjukat...

Menjünk velük ez estén mi is s ünnepeljük együtt a kis Jézus születését...

Mikor a havas földre leszáll az alkony s az éjtszaka fekete pallástjával eltakarja a napot, nagy csend üli meg a magyar falvakat. Szerte a magyar ég alatt remegő gyermekek várják a kis Jézuskát... Azután meggyulnak a gyertyák, csilingel az angyali csengetyű... Mi is összedugjuk fejünket e szent estén, hogy szívünkbe zárjuk a világ világosságát, a születő Gyermeket... Szükségünk van erre. Sohasem annyira, mint most, a nagy magyar télben... Istenem, hány esztendeje már annak, hogy győztes honvédeink kezéből kihullott a fegyver... Hány esztendeje annak, hogy határainkon elhallgatott a magyar nóta... a magyar lélek fohásza e szép országért a jó Isten felé... Azóta beborult felettünk a magyar égbolt, s eszeveszett rohanással tombol a megtébolyodott gyalázat! Északon, keleten, délen és nyugaton elvesztett drága véreink álmodnak egy boldogabb, jobb életet élő Magyarországról... Magyar hazáról... Amelyért őt éltek... és meghaltak... És mi... félve tekintünk sirjaik felé... Egy iszonyu szót tudunk csak kiejteni hangtalan ajkunkon: **Trianoni!** És ebben a szóban benne vonaglik minden fájdalomunk, minden keservünk azután az ezeréves, gyönyörű Magyarország után, amely a mienk volt... ami most elveszett... de ami egyszer a miénk lesz ujral! A trianoni véres határok mellé, — amelyek darabokra szaggatták hazánkat, — puskás katonákat állítottak s azt mondták: ami azon túl van, az nem Magyarország többé!... Azon a véres vonalon túl azonban magyarok élnek, akik ide néznek, ide vágynak szívük minden dobbanásával... Most nem jöhetnek, utjukat állja a hatalom, füstös puskacső mered mellüknek. Elszakították a gyermeket anyjától, édesanyát a gyermekétől, férjet az asszonytól, hitvest az urától! Ha dobban a szív, csörren a billincs! Ha jajdul a szó, dörren a fegyver!... De csitt!... Karácsony szent estéje van itt körülöttünk, a szinfalak mögött... Nyissák meg szívüket s kérem, fogadják lelkükbe mindazt, amit itt látnak, amit hallanak...

(Néhány pillanatnyi szünet után megkezdődik a darab.)

I. JELENET.

(Angyalok sűrögnek a színen: karácsonyfát díszítenek. Az egyik színes cukrokat kötöz rá, a másik láncokat aggat, egy harmadik angyalhajat tesz rá, stb. Az egyik, a Magyar angyal, éppen egy szép piros-fehér-zöld zászlócskát helyez a tetejébe.)

Magyar angyal: Így ni, szegény magyar, szegény magyar... de régen lobogott már dicsőségesen zászlód... ma este ezt is neked adom. De siessetek már kis angyalltestvéreim, nehogy elkésünk! de nagyon szép is legyen ez a karácsonyfa, a legszebb az én népemnek, mert a világ legárvább, legszegényebb, legszerencsétlenebb népének készítitek...

(Angyalok egyre sietnek a díszítéssel, egy másik angyal): Aztán miért olyan szomorú az a magyar nép?

Magyar angyal: Miért szomoru?... Elrabolták szép országát, ezeréves földjét, sok-sok testvérét... aranyló rónáját, karácsonyfás Kárpátjait... s most nincsen magyar ház, ahol ne borulna csönd és bánat a lelkekre ezen a szent estén... a magyar gyermekeknek ma nem lesz karácsonyfájuk...

Egy angyal (ugyanaz, aki az előbb): Dehát miért vették el földjét, ha az övé volt?...

Magyar angyal: Gonoszságból... mert mindenkit befogadott és vendégének tekintett, aki csak befogadást kért tőle... Egyszer aztán ezek a beengedett népek hálátlanul letépték testéről azt a földet, amelyet nekik adtak használatra... Elrabolták szép szöke Tiszáját...

Egy angyal: Mi az a Tisza, kis testvérem?

Magyar angyal: A Tisza?... A legszebb folyó a világon! Ott születtem kanyargó partjánál, ott állott édesapám háza szomorúfüzes partján... Óh, ha tudnátok, mennyire szereti a magyar ezt a folyót... Magas hegyek ontják vizét ezer kristályforrásból, aztán csak csobog, dalol ez a folyócska, megkerülget minden halmot, odaszalad minden kis magyar házhoz, úgy folydogál, úgy kanyarog végig a szép magyar rónán... Most ezt is elszaggatták... (Szomoruan elhallgat.)

Egy angyal: Ne szomorkodj azért édes Magyar testvérem, majd megsegíti a te néped a jó Isten... visszaadja a ti Tiszátokat újra egészen a magyarnak...

Magyar angyal (kifelé néz, majd hirtelen így szól): De siesetek, éppen errefelé jön két idegen, vigyük el hamar a karácsonyfát! (Az angyalok a karácsonyfával el.) Csak a két Órangyal marad az ablak mellett.)

II. JELENET.

Vig Kis Mihály (25 év körüli hetyke katona. Elgondolkozva, lassan jön, a szín másik felén Magyar Bálint lép be s amint azt meglátja, csodálkozva, de látható örömmel mondja):

No nézd csak! Magyar Bálint bácsi, a negyedik századból! Megkövetem, de már alig ismertem rá kegyelmedre!

Magyar Bálint (öreg, deresfejű népfölkelő, felnéz, csöndesen):

Hát biz megváltozik az ember, öcsém. Elfolyt a vérem ott a Kárpátok alján, Uzsoknál... hát biz' megfehéredtem egy kicsikét...

Vig Kis Mihály: Meg az! Hát való igaz, hogy nagyon hókadtszíne van kegyelmednek.

Magyar Bálint: De hát te, hogy kerültél ide, Mihály? Ugy-e, te vagy a Vig Kis Mihály a második századból? Bizony régen volt az, amikor utoljára láttalak... De még most is emlékszem rája... én már halódtam ott, az oldalba', de téged még mindig hallottalak dalolni, hogy aszongya, (öregesen énekl):

A kanyargó Tisza partján, ott születtem...
Vágyik oda vissza az én szívem, lelkem...

Ugy bizony, Mihály... Tudod-e, hogy ez volt az én halotti búcsúztatóm...

Vig Kis Mihály: Hát biz kedves Bálint bátyám, sokat szenvedtem én még azután, hogy kegyelmed elment. Elmondhatom, hogy megjártam én tornyát-baranyát, de még Szerbiát is, meg Itáliát is, ahol a digók laknak, meg Oláhországot is, adta keserves bocskorosa!

Magyar Bálint: Ne te ne! Mit mondasz? Oláhországot? Hát mi a csudát kerestél te ottan?

Vig Kis Mihály: Hát persze, hogy azt... mert hát, hogy reánk tört a rusnya férgé, az oláh, mikor nem is gondoltunk rája...

Magyar Bálint (nagy csodálkozással): Már mint az oláh?

Vig Kis Mihály: Hát nem tudja kegyelmed?

Magyar Bálint: Már hogy tudnám... Hiszen nem jár ide semmiféle magyar ujság, aztán te magad is tudhatod, hogy milyen nehezen kapunk hírt odalentről... különösen mi, — magyarok...

Vig Kis Mihály: Hát az már igaz, hogy nagynehezen...

Magyar Bálint (zavarodottan): De csak... hm... hogy is mondjam már no...

Vig Kis Mihály (büszkén): Nem, nem! Kivertük őket, ne féljen kegyelmed! Futott is a bocskoros úgy, hogy majd megszakadt belé! Egy hétre már mienk volt Nagyszeben, kettőre Fogaras, háromra Brassó, egy hónapra meg az a Bukarest, vagy mi a csoda... az ő Budapestjük! Kihajtottuk őket az országjukból!... A tulajdon országjukból!... Most aztán nincs hazájuk!

Magyar Bálint: Nincs hazájuk?!

Vig Kis Mihály: Nincsen ám! Nekik sincsen, meg a rácoknak sincs. De úgy is kellett az nekik! Minek agyarkodtak a magyarra, hát bántottuk mi őket? — Most aztán nincs hazájuk.

Azóta meg tán a taliánnak sincs, úgy gondolom... azt hiszem... mert... mert hát úgy kell annak lenni, nem lehet az másként...

Én meg ott estem el a nagy olasz síkságon a legnagyobb diadal közepiben. A talián is csak úgy futott, mint a nyúl. — Csak egy pillanatra álltunk meg egy valamicske folyónál... Hogy is hívták csak? Ahá, megvan: Piavénak mondták... De mi volt nekünk egy olyan kis folyó... Tudja, nem is folyó volt az, leginkább csak patak. Ott kaptam a mellembe egy golyót, így hát idekerültem én is... de a csapat... az ezred, az másnap tovább ment, így szólt a parancs, hát így kellett lennie! Ment s a honvédek tiporták le a rizsföldeket, honvédek szedték le a citromot,

narancsot, honvédek ették meg a makarónit is... mert a honvédek győztek, nekik kellett...

Magyar Bálint (egyre fokozódó érdeklődéssel):

S te ezt mind láttad, te is ott voltál?

Vig Kis Mihály: Én már nem. Hát nem mondtam, hogy melibe lőttek? De azért nem sajnálom, hogy meg kellett halnom... csakhogy győztünk...

Magyar Bálint: Hallod-e, igazad van. Meghaltunk, te is, én is, de mégis győztünk. Mert nem csak az a katona győz ám, Mihály, aki megmarad, aki bukrétás, pántlikás sapkával, nótázva, büszkén megy haza a falujába, széles mellén a sok medállival... nem csak azok győznek, hanem mi is, akiknek a teste ott porlad valahol a Kárpátok között, vagy lent a nagy olasz síkságon... Mert hogy abból a vérvirágból terem a győzelem, amely az elesett katonák testéből, szívéből fakad...

Vig Kis Mihály: Hát ez már való igaz. Így kell lenni valahogy...

Magyar Bálint: Hát győztünk, mégis csak győztünk! Édes Istenem, jaj, de szeretnék végig nézni most a kanyargós Tisza partján... gondolom, milyen lobogós, virágos, daloló, kacagó ott most minden... hogy mi győztünk... (Elgondolkozva.) Te, Mihály öcsém, — aztán mit gondolsz —, jut-e virág abból a nagy diadalból a mi sirunkra is?

Vig Kis Mihály: Már hogy ne jutna! Ha talán nem is a sirunkra, valami emlékre, névtelen szoborra, vagy tudj Isten hová, de talán csak jut... (Az ablakra néz, meg a két őrangyalra): No, nézze kegyelmed! Ablak!

Magyar Bálint: Az ám! Csakugyan! Le kéne nézni... Nézzünk le a mi lobogós, diadalmas országunkra! (Egy lépést tesz az ablak felé.)

Vig Kis Mihály: Csakhogy őrzik ám az ablakot. Két angyal őrzi, nem látja kend?

Magyar Bálint: Ha meginstáljuk őket tiszlességgel, hátha megengedik...

Vig Kis Mihály: Hát ha akarja, szólítsa meg őket kelmed, mert én ugyan meg nem szólítom. Már hogy mernék én ilyen gyönyörűséges szép angyalokat megszólítani.

Magyar Bálint: No, te rajtad is meglátszik, Mihály öcsém, hogy csak amolyan háborus katona voltál! De én öreg bakancsos vagyok, én voltam kihallgatáson még az ezredes ur előtt is, az pedig már csak igazán nagy kutya volt, már gorombának bizonyosan gorombább, mint ezek az angyalkák. — Én hát megpróbálom!

(Megigazgatja magát, kihuzza mellét, megpöдри bajuszát, aztán odalép az angyalok elé, tiszteleg, katonásan jelentkezik... aztán alázatosan, szinte könyörögve mondja el kérését.)

Hm, Magyar Bálint András jelenti alásan, kihallgatásra gyűtt egy kéressel.

Már megkövetem alásan szépséges angyalkák, nem kaphatnánk engedelmet én, meg a Mihály öcsém egy kicsinyég letekinteni a földre... Tetszik tudni a dicsőséges, diadalmas, lobogós Magyarországot szeretnénk megtekinteni egy pillanatra, ott, a Tisza mellett... tetszik tudni, a mi drága magyar hazánkat, amelyért a vérünket ontottuk... én a Kárpátokban, Uzsoknál, a Mihály öcsém meg valahol lent a nagy olasz síkságon...

1. Őrangyal:

Ne bántson téged földi ember
Mi változás van odalenn,
Lobogódiszes-e az ország,
Vagy a zokogás végtelen...
Örülj, hogy téged Isten kegyelme
Dicsőségébe fogadott,
Hogy Krisztus vére hullásáért
Néked is kegyelmet adott.

Magyar Bálint: De instálom...

2. Őrangyal: Sajnálom, szegény lélek, de nem lehet!

Magyar Bálint: Még a Tisza partjára se?

2. Őrangyal: Ne légy kíváncsi, jólélek, örvendj, hogy idefent vagy köztünk.

Magyar Bálint (Mihályhoz): Hát szó, ami szó, örvendek is annak, hogy idejutottunk a Menyországba, de azért...

Vig Kis Mihály: ... csak jobb lett volna, ha rábólintanak minden szó nélkül, aztán lenézhattunk volna: mit csinál az aszszony... meg a gyerek, az én fiam, a kis Miska gyerkő megneőtt-e már? Igaz is az, hiszen ezóta már talán iskolába is jár, na né, hogy megfelelkeztem róla! Mindig ide ült az ölembe és úgy mondta, hogy édesapám, vesz-e nekem kardot, meg puskát, ha én is nagy leszek? Pedig nem tudom, miért nem adnám, ha láthatnám egy pillanatra is.

Magyar Bálint: Már mint a dicsőséget?...

Vig Kis Mihály: Hát azt is... Én legalább láttam, amint kihajtották őket hazájukból, ki a világba, ki az idegenbe, kegyelemkenyérre, keserű, könnyel áztatott kegyelemkenyérre.

Magyar Bálint (keserűen): Az az. És én még ezt se láttam. Semmit sem láttam, csak azt a rengeteg sziklát fenn a Kárpátokban, meg a zúgó hóvihart a fejem fölött, meg a süvítő gránátot, meg a tenger muszkát, mely úgy tört ránk, mint a saskaraj... Semmit sem éreztem, csak a szenvedést, a hideget, meg az éhséget, meg a golyót a testemben... Aztán előntött a meleg... elsötétült velem a világ... Aztán meghaltam, meghaltam a házáért s most még csak a diadalát se láthatom!

Magyar angyal (jobbról jön): Hát ti mit szomorkodtok itt

bácsikák, hát nem tudjátok-e, hogy idefent nincs helye búnak, bánatnak?

Magyar Bálint (erőt vesz magán): Már hogyan tudnánk kicsinyem... tudjuk. Hiszen nem is szomorkodunk mi egy körömfeketényit sem, már hogy is szomorkodnánk. (Mihályhoz): Gyere no, öcsém.

Magyar angyal (eléjük áll): Nem úgy van az! Hiszen a bánat leri az arcotokról, mondjátok hát, mi bajotok?

Vig Kis Mihály: Semmiség, instálom, igazán semmiség. (Bálinthoz halkán): Látja kegyelmed, kár volt szólni, még valami bajunk lehet...

Magyar Bálint (mentegetőzve): Semmiség az egész... nem akartunk mi semmi rosszat... csak éppen hogy le szeretttünk volna nézni egy pillanatra a földre... nem is a földre, hanem csak egy országra... a mi dicsőséges, szép Magyarországunkra...

Magyar angyal: Hát ti is magyarok vagytok?

Magyar Bálint és Vig Kis Mihály: Azok volnánk...

Magyar angyal: Magyarok, igazán magyarok? Magyar hősök, ugy-e?

Magyar Bálint: Azok, bizony. Dehát... ha tiltja a regula, ak-nem lehet. Semmiség az egész, csak meghaltunk a hazáért és most nem láthatjuk a diadalát.

Magyar angyal (nagy részvétellel): De hiszem könny csillan a szemedben, jó öreg...

Magyar Bálint (elfordul, kitörüli öklével szeméből a könnyet): Nem könny az instálom, már hogy is volna könny... csak gyengeség...

Magyar angyal: Hát tudjátok meg, én is magyar angyal vagyok! No, várjatok egy pillanatra, megpróbálom, hátha teljesíthetem kívánságtokat. De csakugyan szeretnétek látni hazátokat?... akkor is, — ha nem is olyan nagyon boldog? Ha veszített volna is... ha pusztulás volna most földjén... ha szomorúság, bánat verné fel a magyarok földjét... a Tisza táját...

Vig Kis Mihály: Csak legalább megláthassam a kis fiamat még egyszer... iskolás-e már... a lellem...

Magyar angyal: És te miért hallgatsz, jó öreg? Te nem vagy kíváncsi?

Magyar Bálint: Hogy szomorú volna az én hazám...? Akiért meghaltunk, az életünket áldoztuk...? Azt nem hiszem... nem bihetem... (elcsöndesedve maga elé mered.) Nem tudom elhinni...

Magyar angyal (a két Örangyalhoz): Kedves testvércéim, kérek szépen, hagyjátok, hogy e két szegény lélek a földre nézzen. Ne tagadjátok meg kívánságukat, engedjétek meg, hogy ma, a kicsi Jézuska születése napján nézzék meg azt az országot, amely az övék volt, s amelyért életüket adták... Engedjétek meg ezt az én kedvemért...

(A két őrangyal elfordul az ablaktól.)

Magyar angyal (az ablakhoz megy, kitarja annak szárnyait, majd a katonákhoz): Szabad az ablak, magyar vitézek, nézzetek hát hazátokra alá. Bár azt látnátok lent, amire úgy vágytok: di-csőséget, diadalt, boldogságot... (Szomorún sóhajt, balra el-megy.)

Magyar Bálint: Hallod-e, Mihály, le szabad néznünk...

Vig Kis Mihály: Hát mégis lenézhetünk... megláthatom a kis fiamat... a házamat, amelyet olyan régen nem láttam...

Magyar Bálint: Gyere hát már no! Ne vesztegessük az időt... Hogy dobog ez a vértelen szívem...

Vig Kis Mihály:

Az enyém is és szinte reszketek,

Most lenézhetnék, aztán nem merek...

Magyar Bálint: Tán katona voltál, Mihály. Nem szégyenled magad? Gyere, no! (Magyar Bálint tiszteleg az Őrangyaloknak, azok bólintanak, mire odahuzza Mihályt az ablak elé. Lenéznek. Magyar Bálint mereven, Vig Kis Mihály félénken. Arcukról las-san eltűnik az öröm. Csend, majd Magyar Bálint izgatottan ki-tör):

Te, Mihály, mit látsz? Mondd, mit látsz, Mihály?

Vig Kis Mihály (tétovázva): Semmit... semmit... vagy leg-inkább valami nagy-nagy feketeséget... a Tiszát se találom...

Magyar Bálint: Nézd csak, mintha valami nagy, fekete köd ereszkedett volna rája, mintha gyászfátyollal volna leterítve min-den, minden. Sehol egy lobogó, sehol egy szál virág...

Mit látsz, Mihály? Te fiatalabb vagy, neked jobb szemed van?

Vig Kis Mihály:

Hát mintha lassan oszlanék a köd,

Homály dereng az ősi rög fölött.

A homályban falunkat keresem,

A kanyargó szőke Tiszát odalent.

Megvan... de Bátyám, drága Bálint bá!

Idegen zászló leng a községházán!

Idegen őrség... idegen parancs,

S zokogás, jajszó hallik ott alatt.

Zokogás, jajszó és a lánc csörög,

Vértanukkal telnek meg a börtönök...

Nincs lobogó, nincs virág, győzelem,

Mért e csapás óh, édes Istenem?

Nem hallani csak dölyfös szerb szavát,

Nem! Nem nézhetem! Nem bírom tovább!

(Remegve):

Erdélyben gyermekeket ostromoznak

Vad martalóc, bocskoros katonák.

Erdélyben nőket tipor a sárba

Vérszomjas állat, kegyetlen oláh.
 Erdélyben nem lesz vig nóta soha!...
 Erdélyben vérben fullad el a nap,
 Erdélyben tiltva van minden magyar szó,
 Imádkozni is csak oláhul szabad.
 Erdélyben fojtott zokogás az ének...
 A koldus székel messze bujdokol,
 Könnyel áztatja minden csepp falatját
 S vérző szívére nem lel irt sehol...
 A kincses Erdély, az is préda lett...

Magyar Bálint (elcsukló hangon):

Ne mondd tovább... a szívem megreped!

Vig Kis Mihály:

S fent északon meg gyáva cseh az ur.
 Diadalt ül, aki mindig futott,
 Gőgösen, büszkén az uralkodik,
 Ki mindenkor csak meghunyászkodott.
 Sárba tapossa a szent magyar zászlót,
 A zokogón otrombán kacag...
 Marja, tépi a gyengét, védtelent,
 S hol nem vetett — most rabolva arat.
 Gyilkol ártatlan gyenge szűzeket,
 Ki férfi előtt soha meg nem állt...
 Átok kíséri útját merre jár.

Magyar Bálint:

Elég, elég... ne mondd, fiam, tovább.
 Csitt, légy csendesen, öcsém, csendesen...
 Nem látod, hogy temető van odalent?
 A gyászfátyolt most is lengeti a szél:
 Kárpáttól Bácskáig, Erdélyig elér.
 Meghalt Magyarország! Meghalt... oda van...
 Nem lesz több tavasz, virág ott, alant...
 Vedd le sipkádát s egy imát rebegj,
 A kiterített szegény, bús ország felett...
 (Sipkájukat mindketten levéve állnak.)
 Én Istenem, mennyit is szenvedett
 Ez idegenbe szakadt árva nép!
 Ezer éve mindig másért harcolt,
 S mennyi ellen, baj szaggatta szét!
 De kiállta ezer év viharát,
 S most, a dicső diadal küszöbén,
 Most terítették gyászfátyolt reá.
 Most, amikor minden ajakon
 A dalnak kéne messze szállani,
 S Kárpát sziklája állna őrt tovább:
 Most kellett neki sirba málnani.
 Most, mikor szembe félvilággal,
 Mindig csak győzött, nem futott soha:

Porban vergődött előtte a világ...

Ó, kegyellen magyar sors, kegyellen, mostoha!

(Felhangzik a földről a karácsonyi harangszó, az orgona és az ének hol halkán, hol erősebben kíséri végig a darabot. Játsszani karácsonyi énekeket lehet.)

De csend... ne zavarjuk a holtat,
Hagy álmodjon letűnt rég' időkről,
Vagy el nem ért, mámoros csatákról,
Lobogó diszről, virágfüzerről...

Legyen az álma fényes, ragyogó,
Szinnel, virággal, fénnel még tele,
Legyen az álma olyan diadal,

Hogy a világ remegjen meg bele!

Most pedig sirjunk sűrű könnyeket:

Atyám, haragod keményen büntetett...

(Mereven, szinte dermedten megrázza Mihályt): Mihály! Miért nem sirsz, Mihály?!

Vig Kis Mihály (tompán):

Nem tudok... csak úgy érzem, rettenetesen érzem, hogy itt bent valami megszakadt, hogy fáj valami, nagyon fáj... imádkozni sem tudok. Pedig ami a szívem marcangolja, az imádság is, zokogás is... csak nem találok szavakat... hol vegyem a könnyet... annyi tenger könnyet, amennyi kellene...

(Erősebb harangszó hallik. Magyar Bálint figyelmes lesz, közeledik az ablak felé, arcáról lassan eloszlik a kétségbeesés s bizó reménység derűje ragyog fel rajta.)

De mi van kegyelmeddel Bálint bátyám, mit lát, hogy arca úgy felragyogott?

Magyar Bálint (kötő őrmel):

Nem hallok, Mihály, ez valami új hang,

Ez nem gyászos temetési ének,

Figyeld, Mihály, mint az illat, úgy száll.

A lélek is tőle, szinte újra éled...

Vig Kis Mihály:

Karácsony este van, kedves Bálint bátyám,

Dicséret száll fel a lenge szellő szárnyán,

Óh, ezt nem hallottam régen, olyan régen...

Magyar Bálint (diadalmasan):

Hát nincs hatalma, Mihály, a halálnak!

Én újra látok könnyeimben át:

Szétfoszlik lent gyászfátyol, s a bánat,

Tekintetem most a jövőbe lát.

Lenézek s ajkamon új énekszó csendül:

Ne sirjatok többé, megcsigázott népek;

Az Ur hatalmas, Isten igazságos

S én halott országom új életre éled!

Felkél dicsőn, nem tépett ruhába,

Fényes lesz, pompás, díszben ragyogó...
 Ott leng majd újra minden háza falán
 S minden magyar kézben a szép lobogó!
 S a gyáva ellenség, prédaéhes csorda,
 Visszatér ismét majd odvas odújába!
 Kincses Erdélyben székelj lesz az ur!
 Kolozsvár büszke zászlódíszben áll:
 Meghunyszva lapul mind a földre:
 Bocskoros rabló s pütkösdi király.
 Bánát és Bácskának aranyló kalásza,
 Ujra nekünk ad majd fehér kenyeret,
 Remegve és félve, vissza sohse nézve,
 Ugy menekül róla mindenik jött-ment!
 S fent a Kárpát bérceén magyar lesz az ur!
 S aki ellenáll még: rá az ökle hull!
 Bus zokogás helyett ima száll az égnek,
 Keserű sóhajból csengő kacagás lesz.
 Ujra felcsendül még a szép magyar nóta,
 Minden magyar leány s legény ajakán.

Vig Kis Mihály:

Édes Bálint bátyám, de szépen beszél,
 Az embernek tűz gyullad szívébe
 S oly biztató, édes minden szava,
 Mint otthon jó papunk beszélne...

Magyar Bálint:

Hallod-e Mihály, hogy zúg a harang,
 Látod-e a csillag arany sugarát?
 Karácsony szent éjén; most jön az igazság,
 Hogy meg hozza nekünk a feltámadást!

(A két katona egymásra borul s úgy zokog. Kivülről behalatszik a karácsonyi énekszó: Dicsőség mennyben az Istennek, Dicsőség mennyben az Istennek, az angyali seregek, vígan így énekelnek, dicsőség, dicsőség Istennek...)

(Függöny lassan omlik össze.)

Karácsonyfa alatt.

Angyalhozta karácsonyfa:
 Kis Jézuska ajándéka!
 Mily csillogó, milyen ékes!
 Arany-, ezüst díszből fényes.

Telistele sok cukorral,
 Piros, fehér, zöld zászlókkal;
 Nemzetiszin minden rajta;
 Ez már magyar karácsonyfa!

S mi csillog a tetejébe?
 Bűvös-bajos tündérfénybe?
 Magyar cimer, óh, de drága!
 Szívünkbe hat ragyogása.

Nem hiányzik semmi róla:
 A Kárpátok körbe fogja,
 Tisza, Duna, Dráva, Száva:
 Minden magyar leghőbb vágya!

Kis Jézuskánk ki ezt küldted,
 Vigasztald meg bus szívünket.
 Vigasztald meg és jövőre
 Szabadságot is adj véle! (V.)

Karácsonyi harangszó.

Karácsonyi színjáték, 1 felvonásban.

Irta: Vicsay Lajos.

SZEMÉLYEK:

Árva Palkó (8—10 éves gyermek)
 Siető ur
 Egy nő
 Munkás ember
 Márton gazda
 Órangyal
 Ördögfiókák (kettő)
 Angyalok (kettő vagy tetszés szerint)

Szin. A hátsó diszlet falurészletet ábrázol templommal. A két szélső diszlet falusi házak sorát mutatja: a szin a templom előtti teret alkotja. A jobb oldalon egy áru-bódé áll: rozoga házikó, ajtaja a nézőtér felé.

Idő: Karácsony este. A szin sötét.

I. JELENET.

Árva Palkó (rongyos, nagyon kopott ruhában, bár meglátszik rajta, hogy valamikor jobb napokat látott, elhagyott, szegény, árva fiu):

Rég leszállt az este, üres lett a tér,
 Szegény árva, mint én, szállást kítől kér?
 Anyám, apám elhalt, rokonom egy sincsen,

Senkim a világon, aki megsegítsen...
 Senki fia vagyok, hosszú hetek óta,
 Én lettem a falu megtört csavargója...
 Hej!... pedig de másként volt ez amikor még
 Velem együtt voltak drága szüleimék...
 Azóta se földél, se jó szó, se kenyér...
 Pedig már rámköszönt a hideg, fagyos tél...

(Meghuzódik a bódé oldalánál s nagyot sóhajt.)

Jaj, de éhes vagyok... Isten a látója,
 Egy falat kenyeret ettem két nap óta.
 Tegnapelőtt délből, — vasárnap volt éppen —
 Egy darabka kenyér s leves volt ebédem.

(Elgondolkozik.)

Aldja meg az Isten: öreg néni adta,
 Magának is alig volt egy-két falatja,
 De azért megosztá velem szegénységét,
 Aldja meg az Isten a jó öreg nénét...

(Kis szünet. Messze kutyaugatás. Ha lehet, fent a diszletek tetején apró csillagok gyulladnak ki.)

Egész nap itt jártam, kértem egy pár morzsát,
 De a kéregetőt hamar elzavarják...
 Csendes lett a falu, szent karácsony este
 Ugyan ki gondolna egy árva gyerekre?

(Kis szünet.)

Hej, ti nem tudjátok, jóllakott gyerekek,
 Az éhség kinjai mily nagyon gyötrennek,
 Kiket délből, este terített asztal vár,
 Akikhez az inség látogatni nem jár,
 Ó, ti nem értitek, ó, ti nem tudjátok,
 Hogy nálamnál vigabb, mert evett — kutyátok...
 Nektek a hideg tél csak tréfa, vagy móka,
 Jó meleg szobában, vagy prémbe burkolva...

(Ruhájára néz.)

De korgó gyomorral, tépett, rongy ruhába
 Fagyos, hideg sárba dideregve, fázva,
 Amikor a könny is megfagy a szememben,
 S nem fogad be hajlék már egyetlen egy sem...

(Összehuzódik, mintha a gyomra fájna.)

Ó, hogy belém markol, gyomromat hogy marja,
 Mintha az éhségnek tépne szörnyű karma...

II. JELENET.

(Árva Palkó, siető ur, egy nő, majd egy munkás jönnek, egymásután.)

Siető ur (jól öltözött, prémbundás férfi, sietve betoppan a

szinre, a füleit dörzsölgeti): Juj, ez a csunya szél! Majd lefagy az orrom...

Árva Palkó (észreveszi s tévován megszólítja):

Nagyságos jó uram, Isten áldja érte...

Könyörgöm... Pár fillért... Egy darab kenyérre..

Siető ur (hirtelen megáll, mérgesen):

Egész rám ijesztel, te kis csirkefogó!

Na nézd, a szemtelen! Elém tolakodol?!

Takarodsz előlem! Haszontalan gyerek!

Koldulással akarsz keresni kenyeret!

Árva Palkó (elszomorodva):

Jó uram, nincs senkim s oly régen nem ettem...

Könyörgöm... Pár fillért... Ó, szánjon meg engem...

Siető ur (egyre dühösebben):

Kotródsz, te mihaszna! Utca csavargója,

Ahelyett, hogy menne munkára s dolgozna,

Itt ólalkodik és az utamat állja:

Takarodj előlem... olyat vágok rád! (botját emeli) Na...

(Siető ur tovább megy nagy dohogva.)

Árva Palkó (utánanéz, elszomorodva):

Hogy ne csavarogjak? De hát hová menjek,

Mikor nincsen, ahol lehajtsam fejemet?

Hogy dolgozzam? Hiszen én is azt akarok,

De mikor munkára sehol sem akadok?

Gyenge még a karom, erő sincs sok bennem,

Pedig de szívesen keresném kenyerem...

Munkás ember (jön, nagy ládát hoz vállán, a szín közepén megáll, leteszi, előveszi tarka zsebkendőjét s törülgeti a homlokát):

Hü! De nehéz, már majd megszakadok,

A nagy cipelésbe' csupa izzadt vagyok.

Árva Palkó (észreveszi s reménykedve eléje áll):

Szabad segíteni? Csak egy pár fillérért,

Vagy egy kis darabka száraz kenyérkéért?

Munkás ember (ránéz nagy meglepődve):

Mit beszélsz? Fillérért? Nekem talán sok van?

Az egész nyár óta még alig dolgoztam!

S ami akad, fillér: arra várnak hatan:

Jó magamnak is hát éppen hogy alig van!

Igy hát neked fiam, abból nem adhatok...

(A ládát felveszi s elmegy.)

Árva Palkó:

Szegény öreg ember, hogy megijedt szinte,

Szegény keresetét veszem el, azt hitte...

Hatan várják otthon... Szent karácsony este...

(Most újra léptek hallatszanak oldalról, Árva Palkó odanéz.)

Jön egy uri asszony, irgalmasabb talán,
S megesik majd a szíve a nyomorgó szaván...

Egy nő (elegánsan öltözött, bundás nő siet a színre. Árva Palkó eléjeáll, a nő felsikolt):

Jaj, mi az, mit akarsz? Ugy megijesztettél!
Talán messze küldtek és most eltévedtél?

Árva Palkó (elkapja a nő kezét s úgy kéri):
Nagysága... az Égre — könyörögve kérem,
Egy falat kenyérre adjon, ha van, nekem...

Nő (kikapja kezét a fiuéból s ellöki magától):
Te komisz, rossz kölyök, ne dörgölődz hozzám,
Mocskos kezedtől még piszkos lesz a ruhám!

Árva Palkó (letédel elébe, úgy kéri):
Asszonyom, gondoljon kicsi gyermekére,
Egy éhező kéri, ne vegye lelkére...

Nő (megfordul, indul, de még visszafordul, egy kis pénz-
darabot keres elő tárcájából s a fiu elébe dobja):

Nahát itt a pénzéd! Vidd el az anyádnak!
Tudom, hogy a kocma sarkán reád várnak. (Elmegy
sietve.)

Árva Palkó (felveszi a ledobott pénzt, nézegeti.)
Két fillér... s ezért még egy szörnyű rágalom:
Szegény jó anyámat azért mégsem hagyom!

(Utánanéz a nőnek, egy lépést tesz is feléje, de aztán lemondóan int s visszatér):

Nincsen hát irgalom, ezen a szent éjen,
Ugy látszik, hogy el kell pusztulnom itt éhen...
Könyörgő szavamat senki meg nem hallja,
Jéppáncél előtttem a szívek ajtaja.
Mit tegyek, Istenem? Lopjak?... Nem, azért sem!
Inkább száradjon el tövig a két kezem!
Pusztuljon el százszor...

III. JELENET.

(Árva Palkó, Ördög, 2 ördögfióka, majd Örangyal és angyalkák.)

Ördög (a bódé mögül odasomfordál Árva Palkó mellé):

... Mondd, miért pusztulnál el?
Sohse busulj fiam, bátran fel a fejfel,
Csak az pusztul éhen, aki — élhetetlen.

(Kezével a lopást mutatja.)

Árva Palkó (riadtan néz körül):

Ki vagy te, csunya bácsi?! Jaj!... De megijedtem tőled!

Ördög (nevetve):

Ki volnék más, barátod vagyok,

S hogy buslakodsz: tanácsot adok:

Lásd, (itt a mellette álló két ördögfiókára mutat) nekem is van két gyermekem:

Fogadd meg szavamat s gyere velem!

Árva Palkó: Jaj, de félek tőled, csuf ember,

Nem kell a tanácsod, nekem nem kell!

Örangyal az angyalokkal (bejön s Árva Palkó elé áll):

Ne hallgass rája, Árva Palkó:

Gonosz a szava, terve nem jó!

Hazudik szája, gonosz a lelke:

Ha ráállsz szavára: elveszejtne!

Árva Palkó (az angyalokra néz):

Nini kis angyalkák, hogy kerültök ide?

A jó Isten küldött árva örömhíre?

Ördög: Jer ne hallgass rája, én adok kenyeret...

Örangyal (közbevág):

Én — ha velem tartasz — megvédem lelkedet!

Árva Palkó (Örangyalhoz):

Ruhád hófehér, te tetszel nekem:

... Mintha emlékeznék: szentképeken

Láttam vón arcod... Örangyalom!

Jó anyám küldött, ugy-e? Na mondd.

Örangyal: Jól mondod, jól látod; hogy ki vagyok:

Én vagyok — kis árva — örangyalod.

Itt járok melletted, fogom kezéd,

Én őrzöm, én óvom szép lelkedet,

Örködöm, hogy lábad meg ne csusszék:

Ha ott jársz, hol a bűn s nagy a mélység.

Ördög (gunyosan felnevet):

Ha-ha-ha, ha-ha-ha! segits rajta!

Nem szóval: éhes az ifiurka!

Jer velem s megtöltjük jól a — hasit! (mutatja).

Árva Palkó (az egyik ördögfiókához):

Hát te ugyan ki vagy, fekete legényke,

Téged is láttalak egyszer egy mesébe!

Ördögfióka: Én az öreg gyermeke vagyok,

Végzem a parancsát s nem sokat szavalok!

(Ujját az ajkára teszi.)

Örangyal (intően):

Árva kicsi Palkó, jaj, ne hallgass rája,

Ördög ez is itten, sátán a papája!

Látod sok bűnéért ő is hogy megjárta:

Lent lakik a pokol tüzes tornácába!

Ördög: Nem igaz, nem úgy van, ne higgy neki pajtás!

Ez a te angyalod csak csupa sóhajlás,

De ahol tenni kell, adni, cselekedni:
Ott már nincs hatalma, ereje, meg semmi! (Megfogja
Palkó kezét.)

Arva Palkó (kirántja kezét az ördögéből):
Jaj ne kinozzatok, olyan éhes vagyok,
Két nap óta nem ettem még egy falatot...

Őrangyal (szeliden):
Palkó, Arva Palkó, ne essél kétségbe,
Tudom, rég éhezel, de — tekints az Égre!
Ott az édesanyád, fohászkodik érted,
S ki mindnyájunk atyja, megsegít majd téged.

Arva Palkó (szomorun, nagyon szomorun):
Mennyit imádkoztam, ó, de sokat kértem,
Lásd, mégis, őrangyal: elpusztulok éhen...

Ördög (örömtől lelkesen):
No, ugy-e megmondtam: nincs sok ész a szóban,
Nem kell ide fohász, nem kell sóhajtozás,
Nem kell imádság, csak egy kis — bátorság,
S lesz kenyered, nyomba! — hozzá jó szalonna (csettint
a nyelvével egyet.)

Arva Palkó (mohón):
Hol juthatok hozzá, mondjad hamar, hamar,
Nem látod az éhség már egész megzavar!

Őrangyal és az angyalkák:
Arva kicsi Palkó, ne hallgasd meg őt,
Üzd el magadtól, kergesd a kísértőt!
Átkos a tanácsa, pokol torka tátva:
Arva kicsi Palkó, téged odarántna!

Arva Palkó (elfordul az Őrangyaltól s az ördöghöz áll):
Nahát — tied vagyok; te beszélj barátom!
(Őrangyal az angyalkákkal sirva el.)

Ördög: No végre, te filkó, okosodsz már, látom!
Hej, de nagy csacsi vagy! Nézz csak körül itten.
Itt van e bódében sok jó falat: minden!

Arva Palkó (tétován habozva):
Jaj, de hogy jutok be, én hozzá nem értek...

Ördög: Dehogy nem, dehogy nem, zsebedbe a késed!
Próbáld csak — pajtikám, — dugd be itt a közön,
Klikk-kalakk, klikk-kalakk — és nyitva lesz rögtön!

Arva Palkó:
Feltörjem a bódét, de hiszen ez vétekl
Nem merem megtenni, jaj, én nagyon félek...

Az egyik ördögfióka (rábeszélve):
Nézd csak kis barátom, bűn ide, bűn oda,
Ha te ezt felnyitod: senki nem tud róla!
Nézz csak körül itten, sötét már az este,

Egy lélek se moccan, senki se jár erre.

Árva Palkó: Nem merem... nem merem...

Ördög: Ó, te bamba féreg, ami csak jó terem,

Hus, szalonna, kenyér, piros édes alma,

Itt e házacskában mind halomra rakva!

Egész nap itt kértél, kértél és — nem adtak:

Ó, te szegény féreg: ott van, végy — magadnak!

Aztán meg nézzed csak, hogyha majd megeszed:

Észre sem veszi tán, akitől elveszed,

Jut is, meg marad is, meg se látja talán,

Ne félj csak, van annak bőven az asztalán!

Ej, hát ne gondolkozz, fogj már a dologhoz!

Árva Palkó: Isten szeme mindent lát... nem merem, nem merem...

Ördög: Félrebeszélsz, fiam, a füled zug csupán,

Nincs itten — ha mondom, senki, csak mink, talán...

Árva Palkó (félíg öntudatlanul):

A fejem oly kábult, fülem zug, gyomrom rág...

Marcangol az éhség... nem bírom már tovább...

(Árva Palkó megindul a bódé felé, de mielőtt kését a zárba dughatná, a távolban megszólal az éjféli misére hívogató harang szava. Árva Palkó leejti kezéből a kést, térdre rogy.)

Árva Palkó: Nem bírom... nem bírom... (zokogva térdel.)

Karácsony... Szent este...

Karácsony... Szent este... Hivogat a harang éjféli misére...

Ördög (dühösen):

Azt hittem, hogy végre kezembe van lelke,

Ez az átkozott hang, győzelmem szétvertel!

Elveszett a játék, szégyenpirban égve,

Most mehetek ismét poklom fenekére!

(Dühösen elfut fiókaival a szinről, amerre jött. A szin egész sötét. Menydörgés.)

Órangyal és angyalkák (bejönnek, Órangyal kitárja Árva Palkó fölé szárnyait, kívül zene hangzik, belül angyalok énekelnek. A szin lassan világosodik, végre teljes fényben áll):

Mennyből az angyal, lejött hozzátok,

Pásztorok,

Hogy Betlehembe sietve menve

Lássátok.

Istennek fja, aki született

Jászolban, —

Ő leszen néktek, Üdvözítőtok

Valóban...

(Itt az ének egyre csendesedik, majd elhalkul egészen.)

Órangyal:

Dicsőség a magas mennyben az Istennek,

Békesség a földön a jó embereknek.

Földön élő népek, szólok tihozzátok,
 Angyali szózatom ime hallgassátok!
 Megszületett Jézus, az örök szeretet,
 Értetek elhagyta a fényes mennyeket.
 Leszállott ragyogó égi trónusáról,
 Csillagokkal ékes boldog mennyországból.
 Legyen példa néktek Jézus születése.
 Alázatosságot tanuljatok tőle.
 Szeressétek egymást. Tartsatok mind össze,
 Másként széthullotok, mint az oldott kéve.
 Jézus is szegény volt; ti is viseljétek
 Béketűrő szívvvel el a szegénységet;
 Mert a mennyek utja tövises és nehéz,
 Csak az juthat célhoz, ki egekre néz.
 Jézus szent példáját ime kövessétek,
 Ugy nyerhettek tőle áldást, segítséget.

Arva Palkó (magától megrettenve):

Tolvaj lettem, tolvaj! Senki le nem mossa,
 Ide van beírva szemembe, arcomra...

Örangyal:

Ne félj Arva Palkó, megbocsát az Isten,
 Csak légy rendületlen és erős a hitben,
 Megsegít, te szegény, kiüldözött árva,
 Csak bizz mindig a mi jó Urunk, Atyánkba'...

(Örangyal és angyalok el.)

Arva Palkó (szemeit dörzsölve):

Mi volt ez, valóság, vagy egy gonosz álom...

(Kívül ismét megszólal az éjféli misére hívó harang.)
 Éjféli misére jár az idő, látom...

IV. JELENET.

Arva Palkó, Márton gazda, angyalok

Márton gazda (jön, lassan bandukol, az egyik kezében kézi lámpa, a másikban egy kosár):

Mi az kis barátom, le ne verj lábamról,
 Mert kiesik minden ebből a kosárból.
 Inkább segíts vinnem, nincs messze a házam,
 Érte vacsorát is kaphatsz, ha kell, nálam.
 Vagy tán haza sietsz?

Arva Palkó (felocsudva):

Arva Palkó vagyok, nincs nékem otthonom...
 Régen árva lettem, s nincs hol meghuzódnom...

Márton gazda:

Akkor hát csak rajta, fogd meg a kosarat,
 Nálam is maradhatsz, csak jól viseld magad...

Ellehetsz a háznál, ugysincs már gyermekem,
Meghaltak, helyettük te leszel mellettem...

Árva Palkó (nagy örömmel):

Köszönöm, köszönöm, bizony megszolgalom,
Most csak azt kérem még, hogy egy percre várjon.

(Letérdel.)

És ne vigy minket Urunk kísértésbe,
Óh, de szabadíts meg a gonosztól. Amen.
S te jó Órangyalom sohse hagyj el engem,
Maradj itt mellettem, fogjad meg a kezem,
Hogy meg ne botoljak, hogy bűnbe ne essek...

Órangyal és angyalok (megjelennek s közrefogják **Árva**
Palkót és Márton gazdát):

Elhagyatva senki nincsen,
Mindenkire vigyáz Isten.
Aki az ő útját járja,
Az nem koldus, az nem árva.
Ő gondol a szegényekre,
Dicsértessék a szent neve!

Márton gazda:

Szoktál imádkozni? Ezt szeretem benned,
Mert ki imádkozik, rossz ember nem lehet.
Most pedig elmegyünk az éjféli misére, Palkó fiam!...

Árva Palkó: Nem is leszek én rossz soha életemben,
Kicsi Órangyalom örködik felettem.

(Lassan hull a hó, kívül felhangzik az ének, az angyalok énekelnek.)

Dicsőség mennyben az Istennek!
Dicsőség mennyben az Istennek!
Az angyali seregek, vígan így énekelnek:
Dicsőség, dicsőség Istennek!

Békesség földön az embernek!
Békesség földön az embernek!
Kit az igaz szeretet, a kis Jézushoz vezet,
Békesség, békesség, embernek.

(Márton gazda átölelve Árva Palkót állnak, közben az ének végefelé lassan lehull a függöny.)

(VÉGE.)

Pásztorjáték

(Betlehemes.)

SZEMÉLYEK:

Angyal
Pásztor
Bojtár
Számadó
Gazda

Angyal (kopogtatás után bejön a szobába és üdvözli a háziakat):

Dicsérni jöttünk az Urat,
Ha a gazda ki nem zargat.
Angyal vagyok az öt közül,
Ki nem hiszi, nézzen körül.

Minden házban szól az ének,
Minden házba ma betérnek,
Beszólnak a kis pásztorok
S hozzák a kis templomot.

(A kezében levő Betlehemet leteszi. Az angyal csenget, mire kívül felhangzik az ének. Ének közben jön be a Pásztor s a kis templom kivilágításában segít az Angyalnak.)

Mennyből az angyal, lejött hozzátok... stb.

(A második szöveg eléneklése után):

Pásztor:

Három pusztát is bejártam,
Arkón-bokron átugráltam,
De oly öröm, mint e tájon,
Sehol nincsen a világon.

Egy kicsit át vagyok fázva,
Még sem jöttem tán hiába.
Van jó csengőm a markomba'.

(A csengőt megrázza.)

Ez kísér az énekszoba'.
Hárman vannak még kinn vélem,
Hárman állnak kinn most tétlen.

A leghátsó, ő a legjobb,
Csigaházról ugrik nagyot.
Nincs tetteben semmi gazság,
És amit mond, szent igazság.

A két első jó barátom,
Kik közül egy a bojtárom.
Ő is csönget, hogyha éppen
Vagyunk az énekre készen.

Bojtár (bejön s a többiekkel körüljárva a templomot, énekel.

Ének: Krisztus Jézus született Betlehemben...)

(Pásztor és Bojtár egymással szemben állnak):

Pásztor: Öttél-e ma kisbojtár?

Bojtár: Öt tél után jön öt nyár!

Pásztor: Ittál-é ma kis bojtár?

Bojtár: Itt állok én régen már!

Pásztor: Jártak-e itt farkasok?

Bojtár: Azok is, meg angyalok!

Pásztor: Vittek-e el báránykát?

Bojtár: Bizony, nem is hoztak át!

Pásztor: Ugattak-e a kutyák?

Bojtár: Bizony, nem is kacagták!

Pásztor: Szaladtál-e utánuk?

Bojtár: Bizony nem is előttük!

Pásztor: Melyik bárányt vitték el?

Bojtár: Azt, akinek van szakállá,
Meg két csülökben a lába!
Amelyiknek szőre hosszú,
S teje édes, mint az aszul
Amelyikért sok aranyat
Alku nélkül kínálgattak!

(Ének: Pásztorok, pásztorok örvendezve... Az ének elején bejön a Gazda s ő is körben járva énekel. Az ének végén:)

Bojtár (a Gazdához):

Hát hol jártál édes gazdánk,
Juhaink gazdája?
Azt hittük, hogy megfagyta már
Abba a bundában.

Nagy a hájad, nem hinném, hogy
Hideg verne rajta,
Nem is olyan zimankós kinn,
Tegnap épügy, mint ma.

Ne cirógasd a szakállad,
Vagy tán nagy a gondod?
Vagy tán a birkáid közül
Egypár elkallódott?

Szólj bele hát öreg atyus,
 Örülünk-e jöttén?
 Mit csinálnak a juhaink
 Odakint az estén?

Gazda: Nagyot néztem, hogy te itt vagy,
 Bár szemem pillája
 Olyan nagy, hogy alig látok
 Bojtárom arcára.

Egy órája, hogy kereslek,
 Meg a számadómat,
 És te itt ünnepruhába',
 — Örömek közt más tanyába' —
 Felejtet a budat?

(Ének. Mind a négyen körbe járva lágy csengetyű kísérettel
 éneklük: Fel nagy örömrre, most született...)

Gazda (a Bojtárhoz):
 Azt hallottam a városba'
 A szél is azt zugta,
 Hogy a juhok az akolba
 Nem mennek ma újra.
 Tán te tudod, édes szolgám,
 Oka, hogy mi ennek;
 Hogy juhaink, kik kenyerünk,
 Mind-mind elszéledtek?

Bojtár: Igaz biz'a! nagy fény között
 Szétszaladt a nyájunk,
 Hát jó gazdám, tudd meg, hogy ma
 Angyalokat láttunk.

Énekeltek nagyon szépen
 Dicsérték az Istent...
 Hogy mi történt... azt mondták, hogy
 Nézzük meg mi is bent.

(A templomocska előtt mind a négyen egy sorba térdelve,
 csengetyűkíséret nélkül énekelik):

Dicsőség mennyben az Istennek...
 (Második szakaszt is végig, ismételve.)

Bojtár (a Gazdához):
 Én bejöttem, a számadóm
 Kinn maradt bojtárnak,
 Biz' azóta nem tudom kinn
 A szelek, hogy járnak?

Ha károd van, — tiszta lelkem, —
 Nem vagyok hibája,
 Az a hibás, aki kendnek
 Számadó juhásza.

(Számadó végszóra bejön, mint hírnök érkezik. Az ajtót utánna a Bojtár csukja be. Mindenkitől távol éneklő hangon jelenti):

Fiut szült ma kis Betlehem!
 Örvendj, vigadj Jeruzsálem!
 Megjelent az Ur az Urban!
 Szűz anyától a jászolban.
 Hivei közt mindig ott van!
 Szűz anyától a jászolban!

Számadó (a templomocskához megy, de a megfelelő részig a közönséghez beszél):

A számadó tetteiben nincs gazság,
 És amit mond, az mindig szent igazság.
 Égi fényben jelenték az angyalok:
 Jézus itt van, azét én is itt vagyok.

De most sötét felhők járnak az égen,
 Szép országunk, — mely téged hisz — más kézen.
 Édes Jézus, ez itt a Te országod,
 Téged hiszünk, Te azt ime, jól látod.

Megvédjük szent országodat hitünkkel,
 Ó add vissza a mienket — Erőddel.
 Te vagy a mi jó Megváltónk,
 Nagy bajunkban Téged vártunk!
 (Karban mindnyájan hangsúllyal):
 Nagy bajunkban Téged vártunk!

(Számadó egy kis nemzetiszinű zászlócskát illeszt a templomocskára.)

(A Gazda, Számadó és a Bojtár körben járva botjaikra támaszkodva szarkaugrást csinálnak. A szöveg ismétlésénél Számadó a földre fekszik, a Pásztor és a Bojtár keresztbe állítják botjaikat, amelynek felső felén a szöveg további részén a Gazda üti a ritmust. Angyal a Számadó fejénél áll.)

Számadó, Számadó, ne aludj el máma,
 Elveszett a Gazda minden báránykája!
 Ne aludj, ébredezz, sok hija a nyájnak,
 Farkasok, vagy rablók lopakodva járnak!

Számadó, Számadó, mért nem vigyáztál hát,
 Elvesztetted mind, a sok kicsi báránykát!
 Elszéledt már a nyáj, valamennyi messze:
 Kelj már föl, kelj már föl: mindenki keresse!

(A Gazda megszurkálja a Számadót és költögeti.)

Gazda: Számadó! Számadó!

Számadó (a szurkálásra álmosan felel):
 Pajtásom, pajtásom, hagyj békében,
 Se éjem, se napom nincs énnékem:
 Juhokat őriztem éjjel-nappal:
 Mégis elszéledtek alkonyattal...

Angyal: Alusztok pásztorok?
 Jönnek már a juhok!
 Mindannyi kint legel,
 Nem vesztek azok el,
 Keljetek fel!

Számadó és Gazda felugrálnek s mindnyájan körben járva
 és csilingelve nagy örömmel mondják):

Fölkelhetsz már nagyszakállas,
 Ne busulj a nyájon,
 Ha megnézed, úgy találod,
 Amint máskor várod.
 Örvendjünk hát juhászok,
 Betlehemi pásztorok.
 Örvendezzünk!

Angyal: Mit ajándékoztok a kis Jézuskának, pásztorok?

(E felhívásra mindnyájan a templomocska köré helyezked-
 nek. A Bojtár térdre ereszkedve mondja.)

Bojtár: Mit hozhatna egy kis bojtár,
 Kit ajándék sohasem vár?
 Amit ad majd az én gazdám,
 Azt fogadd el kis Jézuskám.

Jobban örülsz a szívemnek,
 S szívemben a szeretetnek,
 Mint a kincsnek, ajándéknak,
 Melyet jászolodhoz raknak.

Azt hoztam el ide, néked,
 Aki szeret s imád Téged.
 De majd egykor, ha nagy leszek,
 Drága kincset én is veszek.

Addig is egy kívánságom:
 Édes Jézus add meglátnom:
 Mire megnő kicsi szolgád,
 Nagy legyen már Magyarország!

Pásztor: (térdre ereszkedve egy kis csomagot tart kezében):

Íme én is felajánlom,
 Amim van kis Jézusom.
 Csak kevés az, mit adhatok,
 Mert biz én is szegény vagyok.

De Te nem azt fogod nézni,
Hogy jószágát mint tetézi
A gazda, akinek van,
Aki dúsál dús javakban.

Hanem nézel a szívekbe,
A szíveknek legmélyére,
Hogy ki szeret Tégedet,
Ki imádja szent neved.

Ajándékom a szívemmel
Ime (odateszi) fogadd kegyelemmel.
A négy folyó s hármassal halom...
Tenéked és — érte adom!
Tégy jót velünk, magyarokkal,
Tégy jót a mi országunkkal!

Számadó (botjára támaszkodva mondja):
Hát énnékem kis királyom,
Mi legyen az ajándékom?
Én csak szolga vagyok itten,
Egy- egy bárány az én bérem.

Elhoztam hát a legszebbet:
Ezt ajánlom kis szívednek!
Érte én is csak azt kérem:
Hallgasd meg az én kérésem:

Magyar hűség lakja lelke,
Csak magyar légy most a mennyben!
Parancsolj angyalkáidnak:
Szálljanak a Kárpátokra,
Írják rá a mi zászlónkra:
Magyar volt ez ezer éve,
Érte hullott tenger vére!

Néked is van egy országod:
Érte neved legyen áldott!
Országodhoz — mi hűk leszünk,
Csak a mienk add meg nekünk.

Gazda (letérdelve, mint többiek):
Én a nyájamat kerestem,
Ide csak úgy betévedtem.
Hoztam volna drága kincset.
Míhez jó Atyám segített.

Addig is, míg haza jutok,
 — Érted mindenről lemondok, —
 Legyen Tied földi kincsem,
 Csak hatalmad megsegítsen.

Odahaza minden gyermek,
 Aki magyar: mind szeretnek.
 Tőled várnak ajándékot,
 Azt kérdik: Jézuska mit hoz?

Ha mennek az iskolába,
 Azt írják a nagy táblára,
 Ne hozz nekünk semmi szépet:
 Csak az ő reg nagy térképet.

Hozd el nekik, szegényeknek,
 Ha már ők is így epednek,
 Hadd örüljön a sok gyermek,
 Áldott Jézus szent nevednek.

Angyal: Szent hitünkkel és szent vágyban
 Hiszünk egy szent igazságban.
 Hitünk erős, szívünk árad...
 Akarásunk soh'sem fárad.

Soh'sem adjuk fel jussunkat:
 Feltámasztjuk országunkat!
 Várjuk, míg erős lesz karunk...
 Bitorlókkal nem tárgyalunk.

Azért minket emlékükbé'
 Tartsanak meg a jövőbe.
 Fogadjanak megint újra,
 Ha eljövünk egy év múlva.

S. K.

Gyakorlati fogások és eljárások

A fogalmazás tanításáról

Az ember nem lehet eléggé módszeres a fogalmazás tanításánál, hisz tulajdonképen arra kell itt a 8—14 éves gyermekeket rávezetni, hogy egyrészt helyesen lássanak, másrészt meg rendesen és szabatosan fejezzék ki magukat. Ez pedig annál nehezebb feladat, mert még a tehetséges gyermeknek is egész lénye tisztázatlan, konfuzus. A nevelőnek tehát az az első és legfontosabb feladata, hogy rászoktassa a tanulót benyomásainak rendezésére és pontos meghatározására.

1. Mit lát a gyermek maga körül? Dolgokat a maguk sajátágaival, cselekvő személyeket és állatokat. Mindezek megannyi tárgyai a megfigyelésnek.

A tárgyak és tulajdonságok megfigyelése. A megfigyelésnek elsősorban is közvetlennek kell lennie. „Nyisd ki a szemed, fiam, és nézz jól magad körül: lásd a színeket, az alakokat, a helyzetet, a távolságot, a mozgást. Nyisd ki a füled és figyeld meg a hangokat. Izlelj, szagolj, tapints. Aztán megvan az emberi értelmed, mindezek alapján majd ki tudod fejezni ítéletedet.” S tanulónk tényleg olyan helyesen ki tudja magát fejezni, hogy bámulatba ejt. De néhány nap múlva szólítsuk fel, hogy írja le a megfigyelt tárgyat, azt tapasztaljuk, hogy fogalmai még mindig nem tiszták.

Hol itt a hiba? Bennünk, tanítóknak. Mert mindig azt kívánjuk a gyermektől, hogy gondolkozzék, holott nem szoktatjuk rá a gondolkozásra. Minden megfigyelőgyakorlatot követnie kell a benső megfigyelésnek, a gondolkozás gyakorlatának. „Nagyon figyelmes voltál, gyermekem, de most gondolkozzál: hunyd be a szemed és tekints magad elé, lásd újból a színeket, az alakot, a helyzetet, ismételd el a mozgást, tapints képzeletben és azután mondd el, mit figyelsz meg magadban...” Így szövődnek a benyomások, képződnek az emlékek. Így keletkezik a magunkbanlátás képessége, ami elengedhetetlen feltétele a fogalmazásnak.

Cselekmény megfigyelése. Minden cselekmény a mozgások egymásutánja, vagy cselekményrészletek folyamatos láncolata. Hogy a cselekményt jól meg lehessen figyelni, az egyik tanuló — szükség esetén óraszünetben — többször megismétli. Ezt megint a benső megfigyelés követi: felszólítjuk a tanulókat, hogy a közvetlenül megfigyelt mozgásokat elméjükben újból tekintsék át és azután mondják el.

2. Amikor elértük, hogy a gyermek közvetlenül is, bensőleg is meg tudja figyelni a tárgyakat és cselekményeket, egy lépéssel tovább haladunk és áttérünk a tárgyak leírására s a cselekmények elbeszélésére.

Magyaráztatás, okoskodás útján először is arra tanítjuk meg a gyermeket, hogy meg tudja különböztetni a lényegest a lényegtelenentől és hogy a szükségeset a lényeges köré tudja csoportosítani.

Valamely tárgy leírásánál az a lényegtelen (legalább is kezdőkre nézve), ami nem nyújt felvilágosítást az illető tárgy rendeltetése felől, ami nem jelöli meg közelebbről, hogy mire való a leírt dolog. A zsebkés vágásra való; tehát a pengéjére kell több figyelem (acélból van-e, éles-e, fényes-e, tiszta-e stb.), csak azután jön a nyele, tokja stb. Az óra rendeltetése az, hogy jelezze az időt. A leírás sorrendje tehát ez lesz: rugó, kerék, mutató, védőtok, üveg. A leírást lehetőleg a tárgy hasznosságának vagy szépségének méltatásával fejezzük be.

A cselekmény elbeszélésénél a lényegest ez a két kérdés jelöli meg: 1. Mi okból vagy célból történik a cselekvés? 2. Hogyan (a mozdulatok milyen egymásutánjával) csinálják azt? Mire való a horgászás? Hogy halat fogjunk. Hogyan fogjuk a halat? Horgászó-bot, horg, csalétek, parafa... segítségével. Még a kevésbbé tehetséges gyermek is könnyen megjegyzi a cselekmény részleteit, így hamar eléri azt, hogy kisebb elbeszélést összehozzon. Az elbeszélést lehetőleg azzal fejezzük be, hogy miként vélekedünk a cselekményről (erkölcsi ítélet).

3. Kisebb tanulókkal foglalkozva nagyon sok időt kell szentelnünk a csoportban történő cselekmények elbeszélésének. Kiszélesítjük tehát megfigyeléseink körét. „Ezt a cselekményt többen hajtották végre, bizonyos helyen. Már értünk hozzá, hogy egyes dolgokat leírjunk és egyszerű cselekményeket elbeszéljünk. Most kíséreljük meg és írjuk le az egyéneknek ezt a csoportját s beszéljük el, hogy együttesen mit cselekedtek.“ Az ilyen csoportos cselekmények motívumához (miértjéhez) rendszerint a következőkmenyek láncolata fűződik. Beszéljük el tehát az indítóokokat s a következőkmenyeket is. Így készül a feladat terve.

4. Nagy írók segítségülvétele. A felsőbb osztályokban már csak ritkán nyílik alkalom a közvetlen megfigyelésre, a benső megfigyelés pedig egyre nehezebbé válik, mert hiszen itt már az élet fontosabb viszonyainak vázolására kerül a sor. Hol az az utmutató, aki megadja tanítványainknak a kellő általános eszméket s megmutatja, hogy ezek miként érvényesülnek? Hol? A nagy írók látnokok, akik kiterjesztik saját látomásainkat; a gyermekek könnyen megértik, ha a dolgok és cselekmények, amelyeket tárgyal, megfelelnek az ő ifju tapasztalati körének. Egy-egy szemelvény elolvasása s megbeszélése után hasonló tárgyú fogalmazási gyakorlatot tartunk: a kötött benső megfigyelés után a szabad benső megfigyelésre kerülhet a sor.

Jól válogassuk meg azonban remekíróink műveiből az olvasásra, szavalásra, tollbamondásra alkalmas anyagot, különös tekintettel a fogalmazásra. Ezek a szemelvények tüntessék fel az élet legfontosabb cselekményeit: a lélek, az értelem, a szív, a test kíváncsalmait; ezek a szemelvények vezessék rá tanítványainkat arra, hogy az életben szívós akaratra, nagy-nagy kitartásra van szükség, hogy megállhassuk helyünket.

Kovács László.

Magyarország természeti és művészeti kincsei

Mióta hazánk kétharmada elveszett, fájdalom, le kellett mondanunk arról, hogy tanítványainkat a Tátra, vagy Erdély, esetleg a Tenger mellék üdülőhelyeire elvezessük, viszont szinte szükségszerűvé lett, hogy a megkisebbitett haza valamennyi nevezetességét megismertessük és megszeretessük velük. A filléres gyorsok és más kedvezményes utazási lehetőségek szintén nagy mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a magyar tanulóifjúság minél inkább megismerhesse természeti és művészeti nevezetességeinket. Nem kell mondanunk, hogy ezek a kirándulások sokszor valósággal a felfedező utak varázsával hatnak nemcsak a gyermeki lélekre, hanem a nevelőre is s tanuló és tanító boldog meglepetéssel állapítja meg, hogy ez a megkisebbedett föld is mennyi, eddig észre sem vett kincset s mennyi rejtett értéket tartogat számunkra.

Foglaljuk össze tehát röviden, hogy mit kell s mit érdemes megismertetni minden magyar gyermekkel a megmaradt csonka kis hazából.

Csonkamagyarország országrészei közül történelmi mult, műemlékek gazdagsága, tájképi szépségek változatossága tekintében kétségkívül a **Dunántul** áll első helyen. Főekességét, legnagyobb vonzóerejét, a **Balatont** — úgy véljük, szükségtelen e helyes bővebben ismertetnünk, hiszen annak szépségei szinte a közfelfogásban élnek. A somogyi part színpompás naplementéi, a hullámok szeliden ringató muzsikája, a levegő zamata: megunhatatlan természeti csodák minden magyar számára. **Almádi szőlőhegyeinek** csodálatos kilátása, vigsága, **Siófok** nagyvilági élete, **Balatonkenesén** a székesfőváros nagyszerű üdülőtelepe, **Balatonföldvár** arisztokratikus parkjai, **Lelle** ragyogó villái, **Bélatelep** tághorizontu kilátásai, a hajlásában a Nápolyi-öbölre emlékeztető **Szigligeti-öbölje**, **Badacsony** vulkánikus eredetű kupja, **Kisfaludy Károly háza**, **Tapolca** különös földalatti tava: együttvéve és külön-külön feledhetetlen élményt jelentenek. De gazdag e vidék történelmi nevezetességekben is. Itt van mindjárt **Tihany**, melynek apátsága I. Endre király idejében épült (1055). Ezen a helyen töltötte 1921-ben IV. Károly király internáltsága napjait. A templom kórusának és oltárainak rokokó-faragása és diszítése bámulatraméltó. **Balatonfürednek** is megvannak a maga látványosságai: **Jókai villája**, amelynek minden fáját maga ültette, **Blaha Lujza** volt nyaralója, az emlékfá, amelyet **Rabindranath Tagore** sajátkezűleg ültetett és az **Erzsébet Szanatórium**. **Keszthelynek** érdekességei a herceg Festetich kastély, a Georgikon, a 14. századból való katólikus templom s végül a lótuszokkal ékes **hévízi tó**. **Sümegen** a régi vár, az igen érdekes **Darnay Múzeum**, **Kisfaludy Sándor szülőháza** a kirándulók utjának célja. Az ujon-

nan bevezetett körutazási jegyek igen megkönnyítik a tó körülutazását s Almáditól Keszthelyig az egész tavon végighajózni, csodaszép ut. Kitünő séta lesz — és emlékezetes — az **Aligától** Siófokig, a tó és a fenyvesek mellett vonuló ut bejárása. Ugyanezt megtálálhatjuk a zalai parton is Balatonfüredtől Badacsonyig.

Egyre emelkedik a **Bakony** látogatóinak száma is. A bako-nyi kirándulásoknak **Bakonyszentlászló** és **Zirc** a középpontja. Az utóbbi barokk templomáról s angol-kertjéről nevezetes. Kitörölhetetlen emlék a **Vinycsándormajortól Zircig**, majd a **Cuha** völgyében vezető ut is **Csesznek** várának felkeresésére, vagy a **Bakony** déli lejtőjén a sümegi bazaltbányától **Lesenceistvándig** az őserdőkön és alpesi réteken át, kis tavak melletti út megtétele is.

Zalamegye déli részében igen szép a virágdiszes, kedves **Zalaegerszeg** felé vezető ut. Igen kellemes a közeli **Bakról Novába, Göcsej** központjába sétálni a fenyveserdőkön át, de erre autóbushközlekedés is van.

De hagyjuk el a kies vidéket s keressük fel a **Duna** völgyének legpompásabb részét: az **Esztergomtól Budapestig** terjedő szakaszt, mely vadregényességével a **Rajna** völgyével vetekszik. A **visegrádi vár** **Károly Róbert** és **Nagy Lajos** idejében egy hatalmas középeurópai birodalom fővárosát jelentette, **Mátyás** alatt pedig a renaissance kulturának volt tűzhelye.

A Dunántul történelmi nevezetességű városai közül keressük fel elsősorban **Esztergomot**, amely vonaton és hajón is megközelíthető. Itt keresztelték és koronázták meg **Szent Istvánt**. Főbb nevezetességei: a pompás székesegyház, a középkori ásatások, a primási palota, szinte egyedülálló képtára és a strandfürdő. A renaissance és empire stílusú székesegyház 1856-ban készült el. Legrégibb része a baloldalt lévő **Bakács-kápolna**, melyet 1507-ben épített **Andrea Ferrucci** da **Fiesole** vörösmárványból, egyike hazánk kevés épen maradt renaissance emlékeinek. A primási kincstárban van **Mátyás király** híres kálváriája. Az oltárkép egyike a legnagyobbaknak a világon, **Tizian: Mária mennybemenetelének** másolata. A **Bástyafal**, a **Szent István-kápolna** (**Szent István** születési helye). A legújabb ásatások felszínre hozták a **III. Béla** korából származó várkápolnát, a primási palotát, királyi palotát is. (A primási képtár megtekintésére a primási iroda ad engedélyt.) Figyelemre méltó a 17. századból való barokk városház is, egykor **Vak Bottyán**, kuruc generális palotája.

Esztergomhoz hasonlóan **Székesfehérvár** és **Veszprém** is a magyar királyság legrégebbi korából való emlékekről nevezetes. **Székesfehérváron** koronázták a magyar királyokat 1038-tól 1526-ig. A **Szent István** által épített székesegyház elpusztult, a jelenlegi a 18. században építették barokk stílusban. Érdekessége a főoltár. Kincsestárában őrzik **Szent István király** koponyáját.

(Folytatjuk.)

A Gyakorlati Pedagógia

a magyar tanító barátja,
mert **6** pengőért több, mint
500 oldalon

nevelési kérdéseket tárgyal, iskolai ünnepeket ad teljes kidolgozásban, ünnepi beszédeket, költeményeket, dalokat és műsorokat nyújt, előadható kis szindarabokat közöl, mintatanításokat dolgoz ki, népművelési előadásokat, szülői értekezleteket közöl, gyakorlati fogásokat és eljárásokat ismertet, zenés tornagyakorlatokat, teljesen kidolgozott mesedélutánokat ad hasábjain hónapról-hónapra.

A Gyakorlati Pedagógia

a tanító tanácsadója minden kérdésben, az iskolában, az iskolán kívül.

Szerkesztője: **VICSAY LAJOS**

Kiadóhivatala :

Szeged, Kálvária-ucca 5. sz.

Mindig friss !

Mindig alkalomszerű !

Tisztelt Kartárs Ur !

Olvassa át és amennyiben a lapra ennek dacára sem óhajt előfizetni, úgy kérjük annak mielőbbi visszaküldését, mert ellenesetben **előfizetőnek tekintjük.**

Ezt olvassa el! Minden tanítót érdekel!
Iskolai könyvtárból nem hiányozhat!

1936 TAVASZÁN MEGJELNIK
A GYAKORLATI PEDAGÓGIA
KIADÁSÁBAN

A Tanítók Tanácsadója,

amely

EZER nevelési kérdésre megfelel,
EZER tanácsot ad a magyar tanítónak,
EZER ügyében segíti meg,
EZER felvilágosítást ad,
EZER dologban tájékoztatja,
EZER utbaigazítással

mindazokat, akik hozzáfordulnak s átolvassák!

EZER OLYAN TUDNIVALÓT KÖZÖL,
AMIT MA MINDENKINEK TUDNI KELL!

Ez a minden tanítónak NÉLKÜLÖZHETETLEN TANÁCSADÓ eligazít MINDEN NEVELÉSI-, ILLETMÉNYÜGYI-, ISKOLAI-, ISKOLÁNKIVÜLI- A MINDENNAPI ÉLETBEN SZÜKSÉGES KÉRDÉSBEN S UTMUTATÁST AD MINDEN KÉRDÉSRE, amire A MAGYAR TANÍTÓ KÉRDEZI!

Ez a több mint 320 oldalon megjelenő, eddig egyedülálló mű, csak a Gyakorlati Pedagógia előfizetői számára lesz kapható 1 pengő 80 fillérért.

Bolti ára 8 pengő

MEGKAPJAK MINDAZOK KEDVEZMÉNYES ÁRBAN, AKIK A GYAKORLATI PEDAGÓGIA C. FOLYÓIRATRA LEGKÉSŐBB 1935 KARÁCSONYIG ELŐFIZETNEK